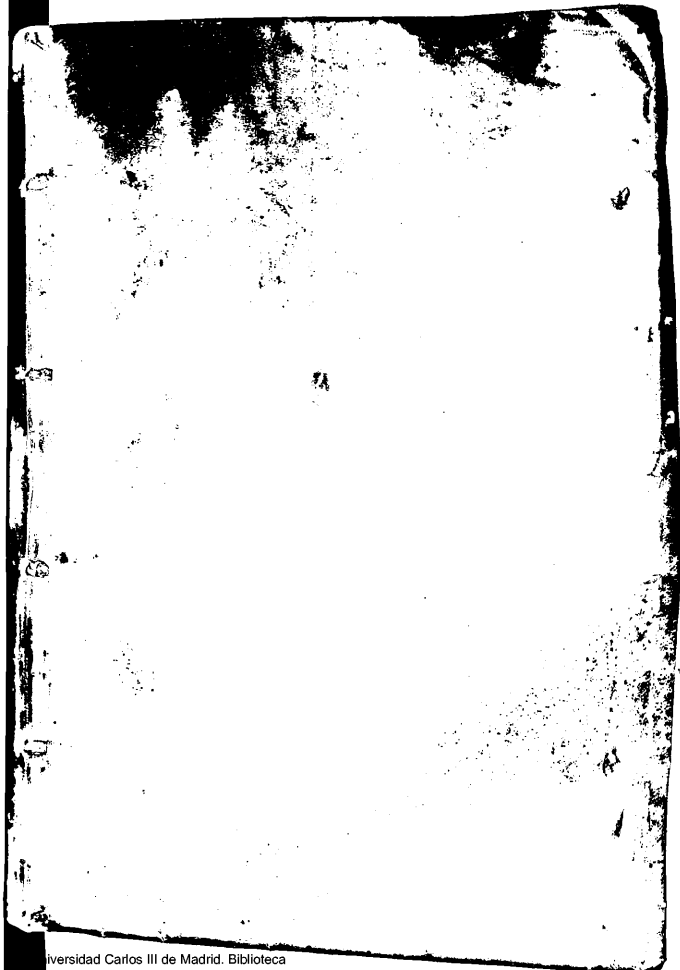

T. 113662

C. 1204952

April 10 120

135

[Faint, illegible handwritten text]

IACOBI 135
MENOCHII

IVRISC. PAPIENSIS,

REGII DVCALISQVE SENATORIS,

Ac solitum extraordinariorum Regiæ Maiestatis Ca-
tholicæ, Præfidis Mediolanensis,

DIVINI ATQVE HVMANI IVRIS SCIENTIA PERITISSIMI,
De Præsumptionibus, Coniecturis, Signis, & Indicijs,

COMMENTARIA:

IN SEX DISTINCTA LIBROS;

& recens in lucem edita:

*Varia, recondita, perfectaq; eruditione referta, & omnibus iudicia
præsertim exercentibus, oppido quam necessaria.*

EDITIO OMNIUM POSTREMA,

AB EODEM AVCTORE VLTIS IN LOCIS, ET
integris capitibus aucta, & locupletata, ac multò quàm pri-
us emendatior, allegationibusq; à textu va-
rietate Characterum distincta.

*Adiuncta sunt Summaria, Indexq; generis alia omnium Rerum,
Sententiarumq; singulorum locupletissimum.*

Quæ in singulis libris habeantur, vide pagina sequenti.

COLONIÆ AGRIPPINÆ,
Apud Antonium Hierat, sub Monocerote.

Anno M.DC.VI.

Cum gratia & Privilegio S. Cæsareæ Maiest. specialis ad Decennium.

R. 3 201

HÆC SVNT QVÆ IN HISCE COMMENTA- RIIS DE PRAESVPTIONIBVS, CONIECTVRIS, SIGNIS, ET INDICIIS D. IACOBI MENOCHII HABENTVR.

Rimus liber continet centum iuris Quo-
stiones:

Secundus nonagiora septem Praesump-
tionum casus, qui circa indicia versantur,
comprehendit:

Tertius habet centum & quinquaginta vnum Prae-
sumptionum casus, qui versantur circa contra-
ctus:

Quartus duo & ducentos Praesumptionum, & con-
iecturarum casus, qui circa vltimas morientium
voluntates versantur:

Quinthus alios quadraginta nouem huiusmodi ca-
sus, circa maleficia, & delicta.

Sextus verò & vltimus itidem ceterum Praesump-
tionum casus, ijque Miscellaneorum iuris com-
plectitur.

Πρόλογος ad Librum.

*XI nec lateas Intellectuale,
Lucem quid refugit intente Sola
Clarior patet autem per astra
Pennis te vebere, orbis personante
Terrarum, modofama: Te Vlpianus,
Paulus, Stanola, te colunt sereno
Ex Cale, notum peritruum,
Legum assignata iuris atque nodos
Soluentem, quibus optime ducendo
Sic MENOCHIVS inter fulget omnia,
Pressans omnibus eruditione:
Cui splendere datum taga fortissi
Digno attollere dignitate factos
Fasces, ergo diu latere cessis,
Exi fronte hilaris, libellus facile.*

Addencuolium Lectorem προσλαλεω.

*I AM Nova, quæ magno praecepto monumenta laboris
MENOCHIVS, nullo carmine laudæ egent,
Not a tibi pridem, magnum vagata per orbem
Fama veri, quous non moritur a modo.
Non mirum, qui se talem vel magna merentem,
O ter soliti praeceps ingenio.
Dexterae iuris pendens mysteria, quæ sit,
Nisi in excelsu claris eloquiis.
Per legum placida, & per sita oraculorum
Incedens, quæ non mouet a magna dedit
Seacula cum Paulotessu vel Papianum
Ipse sit, æterni sunt numerus ad a loco.
Atque ex munc aut corrodere nulla verositas,
Ad frera dum voluit Nilum & iſter, aquas.
Flamma dum pſites, veri et dum fidera calum
Poſt vnam & cineres, ipſe superſtes erit.
At ſacros ſuperi, multas hic viuat in amos
MENOCHIVS, Moſis ipſe bona & alma meū.*

Ioachim Hausold cognomento Schultes Niſſ. Sileſius.

INDEX Q V A E S T I O N V M.

Q V I B V S L I B E R P R I M V S

I N S C R I B I T V R.

- 1 **R**OBORATIONIS artificia duae species sunt, bre-
uius, ad faciendam tamen explana-
tionem.
- 2 De probatione artificiali, quam praesumptionem ap-
pellamus, multiplex tractatur distinctio.
- 3 Praesumptio iuris & de iure, quae & quomodo ne-
cessaria dicatur, quantumque cum ea conveniat.
- 4 Praesumptio iuris quae, & quomodo ab alijs appellatur verofimilis.
- 5 Praesumptio hominis quae fit, & quomodo à praesumptione iuris differe-
at.
- 6 Praesumptionem constare argumentis, signis & exemplis, & quae sint
illa.
- 7 Praesumptio, inditio, coniectura, signum, suspitio, adminiculum,
quantum inter se differant.
- 8 Praesumptio, quomodo & in quibus differat à fictione.
- 9 Praesumptio, quomodo & quando in actione possit concurrere.
- 10 Praesumptio verbi significaverit, & quibus sitis.
- 11 Praesumptio, an sit quid novum vel falsum.
- 12 Praesumptiones circa rem & animum, quomodo versae dicantur.
- 13 Praesumptiones à quibus ducuntur seditiones, & coniecturae, auter
opinionem.
- 14 Praesumptionem versatam circa decem praedicamenta, & quomodo id
intelligendum.
- 15 Praesumptio & coniectura, quomodo à persona quod sit ducantur.
- 16 Praesumptio ex quibus antiqui affectibus colligitur & de iure.
- 17 Praesumptio quomodo ducatur à causa, & quae dicatur causa, & quo-
modo.
- 18 Praesumptionem summi ex consuetudine, consuetudine, & alijs cau-
sis.
- 19 Praesumptio à falso, quomodo sumatur, & animumque ex falso cog-
nosci.
- 20 Praesumptio ex actibus voluntatis, quomodo & quando ducatur.
- 21 Actus ex quibus praesumptiones colliguntur, an debeant esse perfecti.
- 22 Praesumptio quomodo ducatur aut colligatur à verbis.
- 23 Praesumptio & coniectura, quomodo & quomodo sumatur ex non fa-
ctis, vel ex non dictis, explanatio brevis & facili, nullius illius a
exemplis.
- 24 Praesumptio quomodo ducatur de tempore ad tempus.
- 25 Tempus ut loci diversitas, quomodo vitetur praesumptiones ex eorum
tate.
- 26 Praesumptio quando et quibus casibus proprietatis membra praeleat.
- 27 Praesumptio an interpretatio dici debeat.
- 28 Quia si servandus ordo in colligendis à quae ducenda praesumptionibus
ex domini dispositione.
- 29 Praesumptio quae dicatur altera affirmativa & validior.
- 30 Praesumptio una quando tollat & divinat alteram.
- 31 Praesumptio quomodo & quando probatio contraria collatur.
- 32 Praesumptio in potentiam sit & formae servatione probatione.
- 33 Praesumptio quando non probandi, in adversum refertur & anferat.
- 34 Praesumptio in quoque sit, ut per se probet aliquid equum.
- 35 Praesumptio quando & quomodo operetur, ut si pro qua ipsa existit, li-
ta ex parte agatur.
- 36 Praesumptio, quando & quomodo proprie probatio dici possit.
- 37 Praesumptio ad causam vera & propriam probatio, quando in rem con-
ducitur ad probationem requiritur.
- 38 Praesumptio an dicatur vera & propriam probatio, quando cum aliquo
ad probationem sit mentis.
- 39 Praesumptio vel verum ad probationem an illa esse dicatur, quae ex diversis spec-
tibus probationum, seu ex multis praesumptionibus iuris.
- 40 Praesumptiones plures, quales & quomodo singulis possint ad fa-
ciliendam plenam & perfectam probationem.
- 41 Probationes duae perfectae, quae praesumptionem amittunt, an
possint simul usque, ad constanter plenam & perfectam proba-
tionem.
- 42 Praesumptio quomodo & quomodo probationem dubiam adjuvat
possit.
- 43 Praesumptiones plures vel diversae, quando & ex eodem facto inter se
conveniant, an conclusio esse iuris, colligi possint.
- 44 Praesumptio an praedicata ad probationem habeat.
- 45 Expressum an illud esse dicatur, quod ex praesumptionibus constat.
- 46 Praesumptio iuris, an dici debeat, dispositio legum vel hominum.
- 47 Dispositum in casu vero, quando & quomodo habeat locum in casu
praesumptio.
- 48 Praesumptio iuris & de iure, vel iuris tantum, vel hominum, an semper
allegari debeat.
- 49 Praesumptio verum expresse vel tacite allegari debeat.
- 50 Praesumptio quo tempore in iudicio sit alleganda.
- 51 Praesumptiones, coniecturae & inditio, siue factae & dictae, ex quibus
illa colligantur, quomodo & quot testibus probari debeant.
- 52 Praesumptio allegationem, quam aliter vel rem per se accepimus, verum
ex officio suo iudex supplere vel possit, vel debeat.
- 53 Praesumptio verum sufficiens, ut secundum eam libellus actoris conclu-
dat.
- 54 Praesumptio libello repugnans an libellum impediatur.
- 55 Praesumptio repugnans an impediat exceptionem.
- 56 Positiones super praesumptiones concludere possint.
- 57 Praesumptio quando possit extendi.
- 58 Praesumptionibus multis probatae, quae testibus, vel documentis non
conveniant, declaratur exemplum.
- 59 Praesumptio personam indetrimat, an aliquid operetur.
- 60 Praesumptionem iuris & de iure, non admittit probationem in con-
trariam.
- 61 Praesumptionem iuris, & de iure, admittit probationem contrariam,
consequens enim rursus est praesumptio.
- 62 Confessio quae admittitur adversus praesumptionem iuris, & de iure,
quando possit probari testibus.
- 63 Praesumptio iuris & de iure, an admittat contrariam probationem
testimonio quinquaginta testium.
- 64 Praesumptio iuris & de iure an admittat probationem contrariam,
testimonio duorum viginti summorum solius.
- 65 Praesumptionem iuris & de iure, admittit probationem contrariam,
per iudicium.
- 66 Si quis am quae probari poterit adversus praesumptionem iuris & de
iure si deperditur a se probari possit testibus.
- 67 Notum contra praesumptionem iuris, & de iure admitti.
- 68 Probatio admissa adversus praesumptionem iuris & de iure, parte non
opponente, an proferat.
- 69 Probationes adversus praesumptionem iuris & de iure, quo tempore
debeant admitti.
- 70 Restitutio in integrum non operetur admitti adversus praesumptionem iuris &
de iure.
- 71 Restitutio in integrum, quae admittit adversus praesumptionem iuris
& de iure, infra quod tempus concedatur.
- 72 Restitutio quae adversus praesumptionem iuris & de iure admittitur,
coram quo iudice peti debeat.
- 73 Restitutio in integrum adversus praesumptionem iuris, & de iure quomodo
petatur, verum requiritur non inflexibile iudicium.
- 74 Praesumptionem si audis peti in integrum restitui, adversus praesumptionem
iuris & de iure, non impedire & exequi solemus.
- 75 Praesumptionem remota probatio an admittatur adversus praesumptionem
iuris & de iure.
- 76 Praesumptionem iuris & de iure, impedire appellationem.
- 77 Praesumptio quae tollat iuramentum eius, an praesumptio adversatur.
- 78 Praesumptio cessante, legem non cessare, super qua praesumptio sum-
mata est.
- 79 Denuntiatio Evangelica, quando adversus praesumptionem admittatur.
- 80 Praesumptio quando & quomodo in foro confirmari debeat obfer-
uari.
- 81 Praesumptio quae & quando officiali, ut deserti possit iuramentum sit
decessum.
- 82 Praesumptio quae sufficit, ut deserti possit iuramentum in supplementum
probationum.
- 83 Praesumptio quae & quando impedit, deserti iuramentum in supplementum
adversum, quod plene vel simpliciter probatum.
- 84 Praesumptio in duobus concurrere, an tertia quae aliquam non
cessaria est, possit supplere iuramentum.

- 85 Præsumptio an operetur, ut in contra quem extat, debeat de calumnia iurare.
- 86 Præsumptio an ita affirmare possit testes singulares, ut probent.
- 87 Præsumptio leuissimæ qualis qualis, ansemplum probationem faciat, vel aliam ead. sort.
- 88 Præsumptio ad inquirendum, qualis esse debeat.
- 89 Præsumptio qualis esse debeat, ut quæstionibus et tormentis loco.
- 90 Præsumptiones ad quæstiones et tormenta, an diluamus confessiones offensi.
- 91 Præsumptiones ad tormenta sufficientes, quot debeant testibus probari.
- 92 Index quid agere debeat quando accusatus vel inquisitus ob indicia, et præsumptiones condemnari potest saltem pœna arbitraria, vel quando potest terqueri pro veritate erunda.
- 93 Præsumptiones et indicia quando extant contra accusatum et inquisitum, negentem in tortura se deliquisse, absque verum debet, vel elingua causa indicia.
- 94 Sententia quibus et præsumptionibus ferri debeat, et possit.
- 95 Sententia lata ex præsumptionibus an teneat in iudicatum.
- 96 Sententia lata ex præsumptionibus an debeat exequi.
- 97 Venæ ordinata in potestati puniri, de delicto commisso, præsumptionibus et convictu.
- 98 Præsumptio committit et si fide digno, an et quando sufficiat ad condemnacionem pœna arbitraria.
- 99 Præsumptio committit et si fide digno, et indicium falsi, quid et quantum operetur, in ipsa causa falsi.
- 100 Præsumptio et suggestiones, quid et quantum operentur in crimine heretice.
- 21 Iurisdictione vel imperio alicui a Principe delegato, quando cum industria electa præsumatur, ut in aliter subdelegare nuncupat possit.
- 22 Inimicis vocacionem, quam citationem nostri appellat, iure non præsumi.
- 23 Citacionis præsumi fallam, ad partem instantiam, diligenti disputatione demonstratur.
- 24 Citacio facta, an præsumatur commisso, et mandato magistri aut vel iudicis.
- 25 Nuncupatio esse fidei iudice habuit in mandatis, an præsumatur.
- 26 Citatio ad domum, an præsumatur per personam in nuncio, qui personam citare debuit, si nuncius ille fuisse, alioqui ad domum.
- 27 Citatio verum possit in alio loco vocari, cum ibi habeat et præsumatur.
- 28 Libello in actione personali proposita, præsumitur omnis ad alteri competenti deductum.
- 29 Responsione libello facti, præsumi commodo facti, quo propositi sunt interrogatio, et imbi, de alijs altatum interrogatorum responsionibus.
- 30 Ictu contestandi animum præsumi, et quando id contingat.
- 31 Latu contestatione facta, bonæ fidei possessionem, præsumi mala fide possidere.
- 32 Comparatio in iudicio habilitas, an et quando præsumatur.
- 33 Mandatum an et quando præsumatur, tam quoad alii in iudicialibus, quam extrajudicialibus.
- 34 Procurator an præsumatur ille, qui creditur instrumentum exhibet.
- 35 Nominatio in instrumentis, præsumi illum idem, sicut nominatus est, et si tenetur ex regionibus veniat.
- 36 Procurator quando renovatus præsumatur.
- 37 Procurator an de causa instruetus esse præsumatur.
- 38 Procurator an quando constitutus in aliam causam, ut aliter in suis locis subsistere non possit.
- 39 Ratificatio ad iuramentum, quando subsignata a præsumatur.
- 40 Libellum præsumi apertum et rite conceptum, declaratur.
- 41 Præsumi præsumi adversus alium contra iura in libello proponantem.
- 42 Reus convinctus, an si aude præsumatur proponere contrarias exceptiones.
- 43 Possionibus variis respondens em, si aude præsumi responderet.
- 44 Instrumentum in iudicio pro se habere præsumitur.
- 45 Instrumentum producens, præsumitur fateri, et approbare, vera esse quæ scripta in eo sunt.
- 46 Quando ac quomodo opponens exceptionem aliquam, diluam, vel sustinet adversarij, in iudicio et fateri præsumatur.
- 47 Probationibus in competenti oblatis, malitia et alia in præsumptionibus id diluere.
- 48 Exceptionibus a statuto reiectis, que præsumantur non reiecta sed admissa.
- 49 Tenuis certum in iudicio de doli, an et quando præsumatur.
- 50 Actio vel in iudicio, vel in iudicio in qua probatur debeat, multorum opinionibus consistit et explicatur.
- 51 Actorem hominis præsumptionibus et convictu interdum probatur, et ex quibus hæc præsumptiones alijs, probantur, ducatur.
- 52 Defensorem in iudicio cum convinctum præsumitur a sanguine convinctus, et convinctus alio effectus.
- 53 Testimonium si a fratre et respectu ob affectionem, quam lex præsumit infirmitate arguatur.
- 54 Testes ad eternamque memoriam, quando examinati possunt, et quando in iudicio examinati ab alio præsumuntur.
- 55 In testibus interdum præsumitur veritas, quibus ex bonis fidei debetur.
- 56 Testimonium interrogatione examinatorum, aliter in iudicio, quid aliud convinctum præsumatur.
- 57 Signum quando præsumitur, vel plenam fidem faciat tam publicam, quam privatum in negotijs.
- 58 Signum scripturæ impressum, præsumi voluntate domini ipsius sigilli appositum.
- 59 Scripta in lapideis parietibus, et monumentis, quando præsumuntur, vel plenam probationem facere dicuntur.
- 60 Iuramentum in præsumptionem quam regunt, et efficiantur faciat.
- 61 Confessionem in scriptis alicui, præsumitur debitor et factam, et alia nonnulla facta egerit exposcit, an quoque ut acta.
- 62 Iudicij verum, quam aliter nostri appellant, plerumque posse, ad inducendum præsumptionem, aliquot ex multis expositionibus argui, declaratur.
- 63 Conclusio in causa, quando teneat a præsumatur.
- 64 Exceptio opposita, quando præsumatur a iudice reiecta per processum ad victorem.

- 65 Conclufio in causa, an fali a prefumat, quando ad partem indolentiam falia effi citatio peremptoria.
- 66 Conclufio in causa, an prefumat falia, intra debitum tempus.
- 67 Que et quanti affi prefumitur, pro rectitudine iudicii, in gressu ab eo, et iudicio luculento.
- 68 Quando et quomodo pro sollemnitate actuum, et pro effu iudicii prefumatur.
- 69 Sententia an prefumatur lata contra prefentem, vel contra abfentem.
- 70 Sententia lata contra abfentem, prefumit ad eum contumaciam, non quia malum fententiam confon, latam.
- 71 Optimo tertio que prefumatur, vi eam inferenda fententia fequitur index.
- 72 Index in dubio ad verfus fuffum, an et quando prefumpcionem foveret, et iudicari debeat.
- 73 Sententia ad eum infirmitatem prolata prefumatur.
- 74 Sententia prolata prefente domino, qui per procuratorem litigavit, quando prefumatur citatus ad audiendum proferri fententiam ipsam.
- 75 Decretum in alienationibus bonorum Ecclefie, et minorum, in emancipatione, adoptione, ad huiusmodi iuriffictonum voluntaria, tunc ac vellet interponitur, an et quando prefumatur.
- 76 Arbitrarium fententia seu lauda, quando tunc et vellet lata prefumatur.
- 77 Virum tanquam arbitrum, vel tanquam abfentem de causis compromiffi cognoverit, laudumque iudicis, in quos funt compromiffum.
- 78 Notarium quid, et quando prefumatur.
- 79 Notarium an et quando prefumatur ingre, et fideliter suum exercitifficium.
- 80 Infructum exemptionem, a notario folemniter falam prefumitur.
- 81 Notarium quando prefumatur rogatus de eo inftrumento, quod confcriptum ab eo apparat.
- 82 Divini nominis invocatio, an repetita prefumatur ab uno inftrumento, in alijs fubfequentibus.
- 83 Notum fignum Pontificis, Cafarii, vel alius Principis, quod inftrumentum a notario apponitur, an prefumatur repetitum, ab uno inftrumento in aliud.
- 84 Locus et loci lacus, in quo confectum fuit documentum, an et quando prefumatur repetitum ab uno inftrumento, an etiam deinde sine eo confcriptum.
- 85 Officium gerentem, prefumitur vel illud admiffum.
- 86 Officium effectum prefumitur dignum, aptum, ac que idoneum.
- 87 Condemnatio iudicis fententia, quando prefumatur habuiffe nullam legem, unde causam.
- 88 Iudicium appellatum, condemnatio appellatam villam in expenfis, prefumitur condemnaffe etiam in expenfis prima inflantia.
- 89 Vilius in expenfis non condemnatum prefumitur abfolutum.
- 90 Quando megu pro toto, quam pro altero, et contra prefumatur, et interpretatio fieri debeat.
- 91 Iudicium fubfcriptum pro abfentibus occultans, quando malam fententiam prefumatur, segregari a latam.
- 92 Pignus a iudice affignatum vilius ab eodem iudice, prefumitur pro toto ipfo debito affignari.
- 93 Rem, latam a iudice debitorum condemnatio, creditoris pro executione fententia prefumitur loci pignoris, et non in loco dati.
- 94 Sententia acquifite condemnationis, quibus fignis, et conelluria apparetur poffit.
- 95 Appellatio an et quando prefumatur, intra debitum tempus interponitur.
- 96 Appellationem non effe defectum, prefumitur.

Libri tertij Præfumptionum Capitula.

- 1 Matrimonium quibus prefumptionibus et conelluria contrarium prefumatur.
- 2 Matrimonium an prefumatur contrarium aconi ad rationem vel inoffenfione vel gellatione.
- 3 Matrimonium vel fponfalia, quibus tertio contrarium prefumatur.
- 4 Matrimonium inter contrarios, quando prefumatur, et quando matrimonium contrarium, et quando pugnatum.

- 5 Dotis an et fiquatitatem interposita an prefumatur, vel fignum in dotale inftrumento, pro ipfius dotis refignatione.
- 6 Dos quando in omnibus bonis vel in eorum parte prefumatur confignata ab uxore marito.
- 7 Dotis an prefumatur mulier, que iam nupta reperitur.
- 8 Dotis illa vel pars abfentia, vel extra dotem, an prefumatur bona illa, qua mulier promittit vel tradidit marito, cui non dedit, vel iam dedit dotem.
- 9 Fructus bonorum dotalium pars abfentia et extra dotem, an et quando prefumatur mulierem et a confignata marito, vi a dicitur et fignum fignum.
- 10 Dos quando a muliere donata prefumatur fignata, vi illa abfentia, in foluto matrimonio non ipfa eriguntur, luculenta et explanatio.
- 11 Donatio inter vivos vel causa mortis an prefumatur illa, quam mulier facere dicitur fignata, qui effi fignata dotem fignata, in causa dotis refignatione.
- 12 Dos confignata a marito, quando prefumatur numerata, in eum et hoc edum fignum detrimendum, et proinde.
- 13 Dos confignata a marito, quando prefumatur numerata, in detrimendum, et proinde credendum ipfius marito.
- 14 Dos ad quem per confignationem prefumatur, quando pater et filius eodem inftrumento confignati, fignata etiam dotem uxoris ipfius filij.
- 15 Dos a parte data vel promiffa pro filijs, an et quando prefumatur ex bonis patris vel filij confignata.
- 16 Dotem datam vel promiffam a fratre pro fratre, prefumitur latam vel promiffam ex bonis ipfius fratris, etiam datam aut cefferi.
- 17 Dos ab anno data vel promiffa, pro nepote, an et quando prefumatur promiffa contemplatione filij, vel ipfius nepotis.
- 18 Dotem quid maritus confignat in dotali inftrumento et receptis tempore confignationis receptum prefumitur.
- 19 Donatum a fponfo fponfa, prefumitur donatum, fignata quatuor matrimonium.
- 20 Patrem alienando bona omnia prefumitur referaffe filijs lucra matrimonalia.
- 21 Mulierem pro alio intere fententem prefumitur aliquando pro fui contumdo id fignat, et id veliano non mutatur.
- 22 Mulierem non prefumitur pro patrem receptis, effigna enim marito rem alienant.
- 23 Donatio falia inter vitam et uxorem, an et quando prefumatur reuocata, vi domum morte confirmata a domino non poffit.
- 24 Maritum an et quando prefumatur demiffa uxori ea, quia illi tradidit.
- 25 Maritus an et quando demiffa, et confignat prefumatur alimentum, et uxoris, seu intereffe, et filij dicitur causa ad huiusmodi.
- 26 Donata mulieri a confanguineo marito, an et quando prefumatur in donata, non contemplatione ipfius mulieris vel mariti, vi vel vni, vel alteri a quo amittit.
- 27 Donata legatui, an et quando prefumatur eorum contemplatione et causa, vel contemplatione vni pro vni donata, vi vel vni, vel Principi confignat a quo amittit.
- 28 Donatum filio amittit, an et quando prefumatur donatum fignat vel pater contemplatione.
- 29 Donatio inter patrem et filium, an et quando confignat, et prefumatur, vel ob filij bonum vel malum, vel alij ex causa.
- 30 Pater dando, tradendo vel cum edendo rem aliquam filio, quando ei donare, vel pecuniary loo prefumatur concedere.
- 31 Donare quando prefumatur in u, qui folus et pro alij quod non debet.
- 32 Donaffe quando prefumatur fententia in alieno folo adfignari, et ibi melius ad conibus falam affignandam.
- 33 Donatum certum in eafum prefumitur.
- 34 Donatio a non nuptis, vel quod alij an prefumatur causam contrarium, cum qui amittit dicitur, fignat tunc bene pugnatum, diligenter aduendum, et a curata et explanatur.
- 35 Donatio quando prefumatur inter vivos, etiam mortis falia mentione.
- 36 Donatio quando prefumatur causa mortis, nulla fi mortis fignat commemoratio.
- 37 Donatio causa mortis quando prefumatur reuocata.
- 38 Contrarium fecundum filij maritus an et diffignationem legum, effectum prefumitur.
- 39 Contrarium an nominatim vel innominatim an prefumatur.
- 40 Prefumitur prefumitur nullum, non patet fignum membris, et quando prefumatur vel fignum.

1. *Præsumptum vel stipulationem in iniussu præsumatur, qui ipsi sum verbo conventionis, præsumitur, vel placuit.*
2. *Pactum pignori ex promissione sub præfatis, & tacenti, cum de eius utilitate & commodo agitur.*
3. *Pactum, & conventum de his præsumitur in contrariis, quæ usæ, & consuetudine solum in contrarium adducitur.*
4. *Promittenti facere & præstare, quando contra se ipsum præsumatur promississe.*
5. *Creditor accipiens vim vel quid simile mutuo datum, an præsumatur remississe inter eos quanti placuit, ad quod debetur aione iura tenebat ut.*
6. *Contrahenti in aliquo idve acquirentem præsumi proprio, non autem alieno nomine, cum taxasse, & acquiescisse.*
7. *Contrahentem in pacifice præsumi, præsumi ceteri habere, & pacifice sunt in quoque hæreditum nomine.*
8. *Pactum acquirentem pro se filij, præsumi acquirere voluisse filij vi hæreditis.*
9. *Quando præsumitur nomine sui principalis contraxisse præsumatur, & quando id nomine alterius.*
10. *Acquisita a filio, quando ex bonis patris vel proprijs acquisita præsumuntur.*
11. *Acquisita per uxorem, quando ex bonis mariti acquisita præsumuntur.*
12. *Acquisita ab administratore bonorum Principis, vel Reipubl. quando præsumitur quæ sit appropriata pecunia, vel iura Principis, & Reipubl.*
13. *Acquisita a Clerico, & Ecclesie prælati, ex quibus bonis præsumitur acquisita.*
14. *Quando solus in Prælati consensu præsumatur in alienatione bonorum Ecclesie facta in proprio agere, & sanguine conveniunt.*
15. *Quando pecunia a prælato necesse suscipit a Ecclesie causa, præsumitur versa in usum Ecclesie utilitatem, & ibidem de alijs his similibus.*
16. *Societas omnium bonorum, vel alienum negotiationis, quando citra illa præsumitur inter fratres, vel alios sanguine conveniunt.*
17. *Societas dissoluta, quando renouatur præsumitur.*
18. *Pecunia solvitur per se an sitis, quando præsumatur, nec esse speculandi in manu, quod pecunia solvitur per se, dominium transsit in nutum alicui.*
19. *Merces an præsumatur solvendo, vel non.*
20. *Societas dissoluta, quando illa præsumitur.*
21. *Quidam in factum an in se actum ad se mutetur, & maiorem præsumitur, an quævis ante ipso maiore, quando verum sit.*
22. *Libertus solvitur & mercatorum, præsumitur quævis concessio societatis, & ob id præstationem inter eos facere.*
23. *Libertus mercator an præsumitur continere verum in reliquis pactis, cum eorum aliqua fuerint probata, & iustificata.*
24. *Signa, & nomina præsumptionem & concessam facere, per illorum esse, in inscripta vel inscripta sum ipsa nomina, & signa.*
25. *Societas iurata, & debitor, nulla contra se habet facta, licet si ad se data sit accipiens, an in eam sit obligacionem, contractum & debitum, approbasse præsumatur.*
26. *Stringit alienum fratribus, inscribens, an subscrubens, quando & quando eam probasse præsumatur.*
27. *Actum in præsumitur in contractum, vel tantundem eiusdem bonitatis voluntatem, an hæc sit facta legem, vel præsumitur.*
28. *Non bene per unum a se sublevari, & legato, & militi suscipere an præsumitur in causis sublevari, & legato, & militi suscepit, vel eam patet vel non teneatur, & esset s. C. Macedoniana.*
29. *Alienum vel depositum an præsumatur quando pecunia alicui in seculo traditur.*
30. *Mutuum sub usus, cum gratia celebratum an præsumatur.*
31. *Mutuum absentis in nomine, an ipse absentis præsumatur decessisse.*
32. *Si iudex quævis arrogat præstare de restituenda rebus arrogati, an præsumatur resurgat.*
33. *Præsumitur quævis concessio an facere, an verum rehendatur in emptione, & in dissolutione significare etiam in contractibus emptio vel locatio, vel emptio, vel venditio.*
34. *Præsumitur alius in intentionem, arguitur contractum esse emptio vel venditio.*
35. *Præsumitur venditio recipiens, venditionem ipsam approbasse si que taxasse præsumitur.*
36. *Præsumitur si per commissum, quæ in metæ præsumitur præsumatur.*
37. *Unum in dolo vendens, an & dolum præsumatur vendidisse.*
38. *Vendere nolle præsumitur, qui in modicum post pretium.*
39. *Emptorem ad rememorem præsumitur si habere de pretio.*
40. *Amere, & alios contrahentes celebrare, quando palam & bona fide præsumatur in totum cum populo, cum in eam gerit.*
41. *Contrahenti cum populo non præsumitur, quod sine tutoris auctoritate contraxerit, vel inde tunc obligetur.*
42. *Minor & mulieres contrahentes, præsumitur si illi ladi, & ob id facile suscipiendum esse.*
43. *Minor legem præsumitur affectione erga rem distictam vel emptorem considerari.*
44. *Pretium venditori in minore, an præsumatur in eius utilitatem concessum.*
45. *Conductum quando reconducitur præsumitur rem conductam.*
46. *Locatorem præsumitur addidisse pretium, vel conductum in conductum possit vi & sui.*
47. *Recedem præsumitur promissum, ex ipso quod municipium fuit nomen inpositum, aut verum mutatum ferenda tradita.*
48. *Contrahenti cum aliquo præsumitur habere cognitam illius conditionem.*
49. *Servitutem non præsumitur, sed libertatem.*
50. *In præsumitur in Ecclesia acquisitum, quando & quibus præsumatur.*
51. *Venditio res quando præsumatur, & quando libera, & allodialis.*
52. *Vendi vel emptio, inquitur an pro amodo observandum esse, quod iam verum vel error vel dolo suscipi an præsumitur.*
53. *Fœdum antiquum vel novum, an & quando præsumatur.*
54. *Venditum an præsumatur bona fide in non, vel potius ex pacto & previdentia.*
55. *Fœdum redditum & proprium, in dubio præsumitur.*
56. *Castro an præsumatur a principe infundatum, vel donatum, aut ex iustitia causa in aditum.*
57. *Castro infundatum dote vel donato, vel vendito, quando iustitia & meritis ac iustis impetum concessum præsumatur.*
58. *Castro recognito in feudum a Principe, an præsumatur etiam recognitum a iustitia & impetum seu territorium.*
59. *Fœdum a Castro vel oppido concessio, vel recognitio, an & quando pertinentia causa sit & recognitio præsumatur, & quæ dicitur esse ex pertinentia.*
60. *Castro, oppido, & civitas prælati adiacentia, an & quando præsumatur esse primitivum, & dominum ipsum castri, oppidi, & civitatis.*
61. *Venditio an & quando præsumatur prælati facta in territorio oppidi, vel castri feudali.*
62. *Submissio submissio, cum effecti valde præsumatur, an primi mediati, vel secundum immediati domini.*
63. *Privilegium seu concessio an & quando præsumatur vel reali, vel personalis, & quævis hinc tractata illi effecti.*
64. *Emptio & venditio, vel locatio & conductio contractus an præsumatur, cum pro eo vel in contrarium aliquam venditum exactionem alicui certo pretio concessa.*
65. *Contractum emptio vel locatio quibus concessio & præsumitur, quibus in contrarium, quibus concessio & præsumitur, quibus in contrarium.*
66. *Contractum emptio vel locatio, vel locatio & conductio contractus an præsumatur, cum pro eo vel in contrarium aliquam venditum exactionem alicui certo pretio concessa.*
67. *Contractum emptio vel locatio, vel locatio & conductio contractus an præsumatur, cum pro eo vel in contrarium aliquam venditum exactionem alicui certo pretio concessa.*
68. *Contractum emptio vel locatio, vel locatio & conductio contractus an præsumatur, cum pro eo vel in contrarium aliquam venditum exactionem alicui certo pretio concessa.*
69. *Contractum emptio vel locatio, vel locatio & conductio contractus an præsumatur, cum pro eo vel in contrarium aliquam venditum exactionem alicui certo pretio concessa.*
70. *Contractum emptio vel locatio, vel locatio & conductio contractus an præsumatur, cum pro eo vel in contrarium aliquam venditum exactionem alicui certo pretio concessa.*
71. *Contractum emptio vel locatio, vel locatio & conductio contractus an præsumatur, cum pro eo vel in contrarium aliquam venditum exactionem alicui certo pretio concessa.*
72. *Contractum emptio vel locatio, vel locatio & conductio contractus an præsumatur, cum pro eo vel in contrarium aliquam venditum exactionem alicui certo pretio concessa.*
73. *Contractum emptio vel locatio, vel locatio & conductio contractus an præsumatur, cum pro eo vel in contrarium aliquam venditum exactionem alicui certo pretio concessa.*
74. *Contractum emptio vel locatio, vel locatio & conductio contractus an præsumatur, cum pro eo vel in contrarium aliquam venditum exactionem alicui certo pretio concessa.*
75. *Contractum emptio vel locatio, vel locatio & conductio contractus an præsumatur, cum pro eo vel in contrarium aliquam venditum exactionem alicui certo pretio concessa.*
76. *Contractum emptio vel locatio, vel locatio & conductio contractus an præsumatur, cum pro eo vel in contrarium aliquam venditum exactionem alicui certo pretio concessa.*
77. *Contractum emptio vel locatio, vel locatio & conductio contractus an præsumatur, cum pro eo vel in contrarium aliquam venditum exactionem alicui certo pretio concessa.*
78. *Contractum emptio vel locatio, vel locatio & conductio contractus an præsumatur, cum pro eo vel in contrarium aliquam venditum exactionem alicui certo pretio concessa.*
79. *Contractum emptio vel locatio, vel locatio & conductio contractus an præsumatur, cum pro eo vel in contrarium aliquam venditum exactionem alicui certo pretio concessa.*
80. *Contractum emptio vel locatio, vel locatio & conductio contractus an præsumatur, cum pro eo vel in contrarium aliquam venditum exactionem alicui certo pretio concessa.*
81. *Contractum emptio vel locatio, vel locatio & conductio contractus an præsumatur, cum pro eo vel in contrarium aliquam venditum exactionem alicui certo pretio concessa.*
82. *Contractum emptio vel locatio, vel locatio & conductio contractus an præsumatur, cum pro eo vel in contrarium aliquam venditum exactionem alicui certo pretio concessa.*
83. *Contractum emptio vel locatio, vel locatio & conductio contractus an præsumatur, cum pro eo vel in contrarium aliquam venditum exactionem alicui certo pretio concessa.*
84. *Contractum emptio vel locatio, vel locatio & conductio contractus an præsumatur, cum pro eo vel in contrarium aliquam venditum exactionem alicui certo pretio concessa.*
85. *Contractum emptio vel locatio, vel locatio & conductio contractus an præsumatur, cum pro eo vel in contrarium aliquam venditum exactionem alicui certo pretio concessa.*
86. *Contractum emptio vel locatio, vel locatio & conductio contractus an præsumatur, cum pro eo vel in contrarium aliquam venditum exactionem alicui certo pretio concessa.*
87. *Contractum emptio vel locatio, vel locatio & conductio contractus an præsumatur, cum pro eo vel in contrarium aliquam venditum exactionem alicui certo pretio concessa.*
88. *Contractum emptio vel locatio, vel locatio & conductio contractus an præsumatur, cum pro eo vel in contrarium aliquam venditum exactionem alicui certo pretio concessa.*
89. *Contractum emptio vel locatio, vel locatio & conductio contractus an præsumatur, cum pro eo vel in contrarium aliquam venditum exactionem alicui certo pretio concessa.*
90. *Contractum emptio vel locatio, vel locatio & conductio contractus an præsumatur, cum pro eo vel in contrarium aliquam venditum exactionem alicui certo pretio concessa.*
91. *Contractum emptio vel locatio, vel locatio & conductio contractus an præsumatur, cum pro eo vel in contrarium aliquam venditum exactionem alicui certo pretio concessa.*
92. *Contractum emptio vel locatio, vel locatio & conductio contractus an præsumatur, cum pro eo vel in contrarium aliquam venditum exactionem alicui certo pretio concessa.*
93. *Contractum emptio vel locatio, vel locatio & conductio contractus an præsumatur, cum pro eo vel in contrarium aliquam venditum exactionem alicui certo pretio concessa.*
94. *Contractum emptio vel locatio, vel locatio & conductio contractus an præsumatur, cum pro eo vel in contrarium aliquam venditum exactionem alicui certo pretio concessa.*
95. *Contractum emptio vel locatio, vel locatio & conductio contractus an præsumatur, cum pro eo vel in contrarium aliquam venditum exactionem alicui certo pretio concessa.*
96. *Contractum emptio vel locatio, vel locatio & conductio contractus an præsumatur, cum pro eo vel in contrarium aliquam venditum exactionem alicui certo pretio concessa.*
97. *Contractum emptio vel locatio, vel locatio & conductio contractus an præsumatur, cum pro eo vel in contrarium aliquam venditum exactionem alicui certo pretio concessa.*
98. *Contractum emptio vel locatio, vel locatio & conductio contractus an præsumatur, cum pro eo vel in contrarium aliquam venditum exactionem alicui certo pretio concessa.*
99. *Contractum emptio vel locatio, vel locatio & conductio contractus an præsumatur, cum pro eo vel in contrarium aliquam venditum exactionem alicui certo pretio concessa.*
100. *Contractum emptio vel locatio, vel locatio & conductio contractus an præsumatur, cum pro eo vel in contrarium aliquam venditum exactionem alicui certo pretio concessa.*
101. *Contractum emptio vel locatio, vel locatio & conductio contractus an præsumatur, cum pro eo vel in contrarium aliquam venditum exactionem alicui certo pretio concessa.*
102. *Contractum emptio vel locatio, vel locatio & conductio contractus an præsumatur, cum pro eo vel in contrarium aliquam venditum exactionem alicui certo pretio concessa.*
103. *Contractum emptio vel locatio, vel locatio & conductio contractus an præsumatur, cum pro eo vel in contrarium aliquam venditum exactionem alicui certo pretio concessa.*
104. *Contractum emptio vel locatio, vel locatio & conductio contractus an præsumatur, cum pro eo vel in contrarium aliquam venditum exactionem alicui certo pretio concessa.*
105. *Contractum emptio vel locatio, vel locatio & conductio contractus an præsumatur, cum pro eo vel in contrarium aliquam venditum exactionem alicui certo pretio concessa.*
106. *Contractum emptio vel locatio, vel locatio & conductio contractus an præsumatur, cum pro eo vel in contrarium aliquam venditum exactionem alicui certo pretio concessa.*
107. *Contractum emptio vel locatio, vel locatio & conductio contractus an præsumatur, cum pro eo vel in contrarium aliquam venditum exactionem alicui certo pretio concessa.*
108. *Contractum emptio vel locatio, vel locatio & conductio contractus an præsumatur, cum pro eo vel in contrarium aliquam venditum exactionem alicui certo pretio concessa.*
109. *Contractum emptio vel locatio, vel locatio & conductio contractus an præsumatur, cum pro eo vel in contrarium aliquam venditum exactionem alicui certo pretio concessa.*
110. *Contractum emptio vel locatio, vel locatio & conductio contractus an præsumatur, cum pro eo vel in contrarium aliquam venditum exactionem alicui certo pretio concessa.*
111. *Contractum emptio vel locatio, vel locatio & conductio contractus an præsumatur, cum pro eo vel in contrarium aliquam venditum exactionem alicui certo pretio concessa.*
112. *Contractum emptio vel locatio, vel locatio & conductio contractus an præsumatur, cum pro eo vel in contrarium aliquam venditum exactionem alicui certo pretio concessa.*
113. *Contractum emptio vel locatio, vel locatio & conductio contractus an præsumatur, cum pro eo vel in contrarium aliquam venditum exactionem alicui certo pretio concessa.*
114. *Contractum emptio vel locatio, vel locatio & conductio contractus an præsumatur, cum pro eo vel in contrarium aliquam venditum exactionem alicui certo pretio concessa.*
115. *Contractum emptio vel locatio, vel locatio & conductio contractus an præsumatur, cum pro eo vel in contrarium aliquam venditum exactionem alicui certo pretio concessa.*
116. *Contractum emptio vel locatio, vel locatio & conductio contractus an præsumatur, cum pro eo vel in contrarium aliquam venditum exactionem alicui certo pretio concessa.*

- 107 In legatis vel fideicommissis remissis, an & quando præsumatur legatarius vel fideicommissarius, qui veniens ipsam rem, aliove titulo acquisiuit.
- 108 Donatio bonorum inter coheredes facta, si sequens est iudicio portionis alterius eorum, quando alter præsumatur obligatus, & tenetur.
- 109 Crediti consensum debitorum sub obligat an alteri pigmari, quando & quomodo præsumatur qui pigmari remissis.
- 120 Pigmari, & hypotheca dissolutionem, eo modo inter creditores factam præsumi, quo & ipsa in principia dissoluta.
- 121 Crediti et primo quando auctori sui crediti præsumatur emissi et remissionis, vel hypothecæ, ne secundum crediti offerre et possit.
- 122 Figuræ & hypothecæ contrarius, usus, et simulatus, vel emptio, & venditio, an & quando præsumatur.
- 123 Vxor quando in contrahit manu commissis præsumatur.
- 124 Alienatio bonorum infirmis filijs simulata & facta, ad evitandam publicationem bonorum parentum, & alienatio bonorum facta infirmis creditis, quando præsumatur.
- 125 Simulatio, quando de persona ad personam præsumatur commissa.
- 126 Metus, an & quando in contrahit illam præsumatur, & quo ad perdat, et, et purgatus dicatur.
- 127 Metus tunc et talis, quibus coniecturæ & præsumptionibus detegatur.
- 128 Metus & dolus abesse præsumi in eo, qui presentibus sanguine tenuit vel amicus contraxit.
- 129 Cofus aliterum, quibus coniecturæ & præsumptionibus detegatur facta, & simulata.
- 130 Beneficentia, & malafidei possessoris, an & quando præsumatur.
- 131 Tempus quando & quomodo creditur constati temporis validus, vel non valens, vel præsumatur.
- 132 Solemnitas iurisdictionis, & extrinseca, quando & quomodo vel temporis curia, vel alia ex causa, præsumatur in contrahitibus, aliquis, aliterum autem videri.
- 133 Verbum emendationis prælati & contrahitibus, quando & quibus in casibus verapreæsumatur.
- 134 Notatio quando & quibus in casibus facta & induit præsumatur.
- 135 Crediti solutio an & quando præsumatur, quando præsumatur.
- 136 Debitum nullis ex causis cum solui, quomodo causam soluisse præsumatur.
- 137 Crediti etiam diuini sentire præsumi, cum creditum quid erga vnum, in plures debitorum partitur.
- 138 Quandoque peremptorio modo quo apud creditorem petentes liberetur debitor, & in quibus præsumatur, quod eodem modo apud ipsum creditorem petentes.
- 139 Debitum & animum in præteritis sepe soluisse, cum consiliis soluisse per tres continuos postestates anno, an & quando præsumatur.
- 140 Debitum an & quando præsumatur remissionem debitum a creditore, qui et tradidit crediti infirmum.
- 141 Debitum, an & quando liberum præsumatur, infirmum a debitoribus traditum.
- 142 Compensatio causa, quando aliquid datum præsumatur.
- 143 Solvendi traditum an & quando præsumatur soluisse, vel fidei committit actiones contra debitorum principalem.
- 144 Præsumptio an & quando præsumatur, causa existendi penam in contrahitibus oppositam.
- 145 Exceptio penam non numerat in explicationem non opposita, qua & quomodo præsumatur non aduersus debitorum non opponentem.
- 146 Fidei iussor quando qui præsumatur, vel principalis debitor.
- 147 Filia de qua, qua boni patris ac alij veniens, an & quando præsumatur veniens filio aut filii tunc existentem, an etiam & aquarum.
- 148 Contrahit an & quando præsumatur perfectum, si contrahentes de eo volunt infirmum consensum habere.
- 149 Tenet quibus verbis præsumatur datum, & an etiam tenetur liberet accepti et tradit, ac alia nomina ad sui imperpetuam explicat.
- 150 Datum in soluium, vel pigmari, an præsumatur.
- 151 Liber et in genere alio, vel inuicem alio an & quando præsumatur refertur a quo ad persona & personam etiam, vel potius omnia etiam non cognita comprehendit.

Index Præsumptionum Libri Quart.

- 1 Testamentum an præsumatur certum nec ne, egregie disputatur a quo declaratur.
- 2 Testamentum in scriptis vel nuncupatum condere, an & quando quo velis præsumatur, diligens & accurata explanatio.
- 3 Testamentum condere, vel codicillos conscribere, an qua voluerit, dilucide explicatur.
- 4 Testamentum an & quando inter communem vel iure speciali & privilegia consensum præsumatur.
- 5 Testamentum quando perfectum & absolutum præsumatur, egregie declaratione traditur.
- 6 Testamentum a ceteris præsumptis alij sufficiens multis solentibus requirere, quo sufficiens ipsa alij cessante testamentum non videtur si alibi bona non fuerint.
- 7 Testamentum patris vel matris inter liberos quidem indicio & coniectura consistit, & inobstantia copio de fidei bula, qua in manu patris matris affertur.
- 8 Testamentum seu heredi institutio ad alterum interrogationem facta, quando facta præsumatur testatoris voluntas et in obsequio iure valeat plena mente explicatur.
- 9 Testamentum an & quomodo solentem præsumatur.
- 10 Testamentum an & quando valdum, & de iure causatum præsumatur.
- 11 Testamentum an & quando præsumatur sponte, vel in testatore factum.
- 12 Testamentum an & quando solo consensum præsumatur.
- 13 Ex duobus testamentis consensum, quod primo, & quod secundo loco consensum præsumatur.
- 14 Molu testatoris voluntas, quibus coniecturæ interpretatur.
- 15 Testatoris voluntas atern dubiam declarari & præsumi ex scriptis in testamentis vult, vel reuocato.
- 16 Testatoris affectionem maxime considerari in omittenda etiam voluntate. Et unde colligitur maior affectus erga vnum, quam erga alterum.
- 17 Institutum vel substitutum quomodo qui præsumatur, bene & clare explicatur.
- 18 Heredes quibus ex partibus instituti, vel substituti præsumantur, elegans & accurata explanatio.
- 19 Institutio institutio, an & quando coniecturæ & præsumptionibus induit reſeruat.
- 20 Institutum in re terra, quando ex præsumpta mente testatoris conferatur heredes legatarius.
- 21 Institutio posthumus, qui posthumus institutus & vocatur præsumatur.
- 22 Institutio institutio filio vel seruo, an & quando præsumatur contemplatione patris vel domini facta institutio.
- 23 Heredes instituti filio, rogato, cuius præsumitur emancipare, præsumi rogatum patrem etiam testatur & creditur ei ipsi filio.
- 24 Institutio heredi, legatum, abque testatoris dispositio facta ex causa facta, quando ex præsumpta testatoris voluntate et valeat.
- 25 Institutio institutio in certa, quando & quibus coniecturæ traditur certum, si valeat.
- 26 Institutio heredis, an & quando ex præsumpta testatoris voluntate extendatur de casu ad casum, de persona ad personam, & de tempore ad tempus.
- 27 Secretorum ab iniunctis, an & quando ex præsumpta vel filia meritis voluntate aut foretore dicatur.
- 28 Exheredatio quando bona vel mala mente facta præsumatur.
- 29 Exheredationis causa in testamento aperte expressa, an verum vel falsam præsumatur.
- 30 Exheredatio an & quando coniecturæ & præsumptionibus induit reſeruat.
- 31 Clausula codicillares & alie similes scripte in testamento, an & quando præsumantur in testamento scripta volum et testatur. Et quomodo hac clausula scripta non sunt, an & quando ex præsumpta mente testatoris subintelligantur.
- 32 Clausula codicillares, an & quando fidei commissum operetur ex præsumpta mente testatoris in filio iure nato, & in posthumus scienter vel ignorantem præsumatur.
- 33 Patrem & ceteros ascendentes præsumi velle relinquere hereditatem

- remissi; & descendentes.
- 34 Populatio substitutio, quibus tamen illi sunt a consore possit.
- 35 Substitutio tacita a populo in comprehensa in expressa vulgaris an presumatur, vel a lege fingatur.
- 36 Substitutio vulgaris expressa, quando & quibus casibus continetur tacitam popularem.
- 37 Substitutio vulgaris facta a testatore partim expressa, & partim tacita, quando videtur excludatur eueniente casu ipsius tacita.
- 38 Populatio substitutio expressa, matrem excludit. An in legitima excludatur, diligenter disputatur. Et quando etiam excludatur substitutio popularis partim expressa, & partim tacita, explicatur.
- 39 Substitutio popularis tacita, quando & quibus casibus excludatur matrem, patrem, & aniam.
- 40 Substitutio tacita a populo in comprehensa in expressa vulgaris, inter ipsa vulgaris ipsa ab initio ad matrem excluditur, ex praesumpta testatoris voluntate.
- 41 Substitutio vulgaris expressa, quando & quibus casibus continetur tacitam exemplarem.
- 42 Substitutio expressa popularis, an & quando comprehendatur tacitam exemplarem.
- 43 Substitutio popularis expressa, quando & quibus casibus continetur vulgarem tacitam.
- 44 Substitutio exemplaris expressa, an continetur vulgarem & popularem tacitam.
- 45 Substitutio compendiosa, an ex praesumpta voluntate testatoris comprehendatur exemplarem.
- 46 Substitutio exemplaris tacita, an & quando ex praesumpta voluntate testatoris excludatur matrem.
- 47 Populatio substitutio quando facta presumatur usque ad pubertatem, vel infra.
- 48 Substitutio popularis, quibus in bonis ex praesumpta testatoris voluntate succedat.
- 49 Substitutio exemplaris, quando & quibus verbis facta presumatur.
- 50 Substitutio exemplaris, an & quando ex praesumpta testatoris voluntate recomposita, & euenit sicut, qui non testatur.
- 51 Substitutio compendiosa, quibus comitatur facta a consore possit.
- 52 Substitutio compendiosa facta a verbis directis, obliquis, & communibus a milite impubere, an & quando ex praesumpta testatoris voluntate possit pubertatem valere iure directi, vel iure fideicommissi. Vbi explicatur & consilium in L. cum ius, ff. de vulg. & pop. subst. & l. preterea, C. de impub. & alijs subst.
- 53 Substitutio compendiosa a pagano facta verbis communibus an & quando ex praesumpta testatoris voluntate continetur vulgarem.
- 54 Substitutio compendiosa verbis communibus a pagano facta, an & quando ex praesumpta mente testatoris comprehendatur popularem.
- 55 Substitutio compendiosa a pagano facta a verbis directis, an & quando ex praesumpta mente testatoris possit ante aduocatum & pupillarem aiam exproci, vel valeat tamquam fideicommissaria.
- 56 Compendiosa substitutio a pagano verbis directis vel communibus facta impubere, matre existente in medio, an & quando ex praesumpta mente testatoris valeat semper iure directi, & quando ad fideicommissariam transibit.
- 57 Compendiosa substitutio verbis communibus a pagano facta an & quando ex praesumpta mente testatoris continetur fideicommissariam, quando directi valere non possit.
- 58 Compendiosa substitutio verbis obliquis a pagano facta, an & quando continetur vulgarem, popularem, & fideicommissariam.
- 59 Reciproca substitutio, quoniam & breuius appellatur, quando facta presumatur.
- 60 Reciproca substitutio quoniam & quas substitutiones ex praesumpta testatoris voluntate continetur.
- 61 Reciproca substitutio directa, hoc est vulgaris vel popularis, an & quando presumatur facta inter plures, quibus moriens unus facta est vulgaris vel popularis substitutio.
- 62 Reciproca substitutio fideicommissaria, quando praesumatur facta inter plures vocatos, quibus omnibus vel vltimo moriens iudicium substituitur.
- 63 Substitutionibus formulae concepta, vulgariter, populariter, & per fideicommissum, vel similitudine, quando praesumatur trinitas olectio substitutio succedendi ex quaui substitutione.
- 64 Substitutio directa, an & quando conuenitur & praesumptionibus indulta & facta censetur.
- 65 Substitutio directa, an & quando ex praesumpta mente testatoris extendatur de casu ad casum, de persona ad personam, & de tempore ad tempus.
- 66 Substitutio an obliqua & fideicommissaria, vel potius directa presumatur.
- 67 Fideicommissum a testatore relictum, a quo constitutum non presumitur. Et ibidem quales esse debent comitatur, ut praesumatur illud possit.
- 68 Fideicommissaria substitutio a testatore facta, an & quando ex praesumpta eius voluntate & mente facta dicitur.
- 69 Fideicommissarius quando ex praesumpta mente testatoris repetitur seu continuatur quoniam cessatur, an institutio parte non filios substituitur, & alios deinde vocatos.
- 70 Fugna cum eorum patribus vocati, an & quando praesumantur vocati, ut eodem succedant tempore, vel ordines successores.
- 71 Filij ordine successivo vocati totum patrem, an & quando per vulgarem substitutionem, vel per fideicommissarium vocati praesumantur.
- 72 Fideicommissum quando praesumatur relictum, ut si filio impubere herede instituto relictum, vel ab eius herede.
- 73 Substitutio fideicommissaria, an & quando extendatur de casu ad casum, de persona ad personam, & de tempore ad tempus ex praesumpta testatoris voluntate.
- 74 Substitutio pupillo, & gratum alteri testare, an & quando praesumatur gratum testare etiam bona ipsius pupilli.
- 75 Praetor virumque conuenitur, an & quando ex praesumpta testatoris voluntate excludatur frater cognatus, an in casu substitutionis vulgaris & popularis, quam fideicommissarius vocati etiam in iure accrescendi.
- 76 Filij in conditione positi, an & quando ex praesumpta mente, & voluntate testatoris dicantur vocati succedant ex testamento.
- 77 Filij ex matrimonio positi non tamen, an & quando ex praesumpta testatoris voluntate dicantur comprehendendi sub filijs in conditione positi ad substituti excluduntur.
- 78 Filij naturales quando ex praesumpta mente testatoris deficiente faciant conditionem, a quo ita substitutum excludantur, vel non.
- 79 Legitimatus ex testamento, quando ex praesumpta testatoris voluntate deficiente faciant conditionem, atque ita excludatur substitutum, vel non.
- 80 Legitimatus filium illegitimatum natum, quando voluisset praesumatur pater.
- 81 Legitimatus per subsequens matrimonium, an & quando ex praesumpta testatoris voluntate excludatur substitutum.
- 82 Filij adoptiui, an & quando ex praesumpta testatoris mente & voluntate excludantur substitutum.
- 83 Censio si defecerit sine liberis, an & quando dicatur extingui, si hanc institutum & gratum religionem professus est.
- 84 Filij vel liberi in dispositione vocati, quando ex praesumpta mente testatoris dicantur vocati etiam finitum, atque ita, quando in dispositione in officium contigit faminatum.
- 85 Quando & quibus casibus summa deficiente faciant expressam conditionem substitutionis si defecerit institutum sine filijs.
- 86 Ius accrescendi an sit ex praesumpta a quo conuenitur a mente testatoris a lege introductum.
- 87 Substitutio quando & quibus ex comitatur praetator conuenit, & eorum.
- 88 Familia genere, stirpe, linea, domo, parentibus, cippo, & agnatione a testatore vocati & substituti, de quibus praesumatur testatorem sensisse.
- 89 Censio si sine filijs defecerit, an & quando tacite a lege subintelligatur in substitutione a testatore facta, & quando illa excludatur substitutum.
- 90 Heredes rogati non testantur quando voluerit, praesumitur rogatum tempore mortis.
- 91 Descendentes vocati, de quibus praesumatur testatorem sensisse.
- 92 Primogenito ad fideicommissum successionem vocato, de quo testatorem sensisse praesumatur.
- 93 Filij descendentes, agnati vel cognati natus nati, vel concepti tempore euenientis casu fideicommissi, an & quando ex praesumpta mente testatoris ad fideicommissum successionem admittantur.

- 94 Nō potest quando filiorum nomen in testatoris dispositione continetur, vel non continetur concludi ex præsumptionibus.
- 95 Item quando ingreditur locum patris, cuius personam representet in susceptionibus ab eis factis, necnon & in deditionibus, ut conetur in loco patris ex præsumptione voluntate eius, de iure hereditate & bono agitur.
- 96 Filius spiritus & incapax quando dolo & fraude reliquisset præsumatur pater.
- 97 Vxor a marito relicta, quando in fraudem legi præsumatur legataria.
- 98 Metellum vel contrarium cum prohibet testator inferri heredi vel legatario, de qua molestia & controversia sensisse præsumatur.
- 99 Hereditas in additionem non præsumi, nec fidei committi.
- 100 Hereditas in aditu quibus verbis facta præsumatur.
- 101 Hereditas aditu ex quando expressa & facta præsumatur.
- 102 Hereditas repudiatio, an & quando ex verbis vel factis præsumatur.
- 103 Bona in possessionem an agnosce præsumatur, qui possessionem habet ad privationem contra bonorum ac. ipse etiam mori.
- 104 Quilibet agere possit, agnoscere, & agere contra bonum, possidere, possidere hereditatem possit contra debent tempore bonorum ipsam possessionem agnosce præsumatur.
- 105 Legatum vel donatio, an præsumatur, quando testator usus est verbis huiusmodi, lego, relinquo.
- 106 Legatum dubium & obscurum, quam recipiam interpretationem ex præsumptione voluntatis.
- 107 Legatum incertum, quando & quibus concluditur reddatur certum, ut valeat atque consistat.
- 108 Legatum ab illi tuto quando præsumatur repetita à substantia.
- 109 Legatum factum creditur, an & quando præsumatur factum animo compendiis cum ipso debito necessario.
- 110 Legatum, factum creditur voluntas an & quando præsumatur factum animo compendiis cum ipso debito voluntatis.
- 111 Legatum cuiusdam factum, quando ipsi tenet factum præsumatur.
- 112 Legatum Ecclesie, Episcopo, alii et iure prælati, an & quando contemplatione Ecclesie vel personæ factum præsumatur.
- 113 Legatum canonici, an & quando contemplatione Ecclesie vel personæ factum præsumatur.
- 114 Ecclesia legatum, cum Ecclesia causa favet et illam præsumatur.
- 115 Legatum ad piam causam quando factum præsumatur.
- 116 Re aliena legata, quando ex præsumptione voluntatis et ipsa sit præstanda vel factum cum estimatio.
- 117 Re hereditas testatoris legata, an & quando legataria re ipsa debeatur, vel factum ipsius testatoris estimatio.
- 118 Legataria an & quando legata a curia, et re ipsa de cunctione debetur, an & quando legataria voluntas.
- 119 Agnoscere vel Ecclesie facta vel feudalia, que præsumunt legataria non potest, an & quando ex præsumptione voluntatis legataria solui debet.
- 120 Agnoscere vel legata incapaci an & quando ex præsumptione mente testatoris præstanda sit.
- 121 Legatum factum agnoscere, an & quando præsumatur factum etiam iure iuribus.
- 122 Legatum vxoris factum, an & quando præsumatur relictum etiam si nulla vxoris dote, mortui prima.
- 123 Legatum factum vxori, relictum, ut habet cum filiis, tamen causa & favore patris præsumatur.
- 124 Legatum tutoris factum, præsumatur factum, ut tutorem suscipiat.
- 125 Legatum factum pauperibus, de quibus præsumatur testamentum sensisse.
- 126 Legatum bonis ex officio in curia, an & quando præsumatur relictum, quia sunt in testatoris & contenta.
- 127 Legatum factum, quia testator tempore cunctis testamentis habebat, an & quando præsumatur.
- 128 Legatum an & quando dupli. atum præsumatur.
- 129 Legatum donum, vel bonum donum, de qua domo intelligatur & præsumatur.
- 130 Legatum vel fideicommissum Cui & ex hereditate relictum, vel decedente iustitia sine hereditate, Cuius testamentum: de quibus hereditas præsumatur testamentum sensisse.
- 131 Legatum & fideicommissum non, an & quando ab instituto, vel substituto, vel instituto hereditas relictum præsumatur.
- 132 Legatum annuum & reter abole quod præsumatur.
- 133 Proprietate vel, non autem solum usufructum quando legata a præsumatur, & si usufructus aliquam mentem sit.
- 134 Vfructum cum annuo non autem proprietate quibus concluditur legatum præsumatur.
- 135 Vfructum legato, quando ipse vfructus relictum præsumatur.
- 136 Fructus tantum, an non ipsam usufructum quando præsumatur relictum.
- 137 Res vanales an in legato et cum mobilium vel eorum usufructum comprehenditur à testatore præsumatur.
- 138 Pecunia an in legato et cum mobilium, vel eorum usufructum comprehenditur præsumatur.
- 139 Vfructum vel alimenter et annui, an & quando testator reliquisset præsumatur vxori, si iam hereditas instituit.
- 140 Vfructum vel, vel alimenter et annui, an & quando testator vxoris reliquisset præsumatur, herede extraneo instituto.
- 141 Vfructum vxori relictum nullo alio penitus herede instituto vel solium post ipsam vxoris mortem, quid & relictum præsumatur.
- 142 Vfructum legato, quibus ex rebus legatum præsumatur.
- 143 Vfructum an & quando ex præsumptione mente testatoris tenent solvere ac alimenter à testatore relictum.
- 144 Seruitutis legatum, quid ex præsumptione voluntatis legatarie continetur.
- 145 Dote prælegatum quid ex præsumptione voluntatis legatarie comprehendatur.
- 146 Dote legatum quando parum, vel modice, vel condicione præsumatur, & ob id quando transmissi vel non à herede possit.
- 147 Dote legatum puella factum, quando etiam nuptia, vel copulata matrimonio, quo tempore testator testis est & voluisse præsumatur.
- 148 Dote legatum factum puella cum nuber, an & quando præsumatur relictum, etiam si velis ingredi religionem.
- 149 Dote legatum pluribus filiabus factum, an & quando ex præsumptione voluntatis legatarie, alimenter non accipitur.
- 150 Optione legata, quid ex præsumptione mente testatoris legatum præsumatur.
- 151 Elemento legato, quid ex præsumptione voluntatis mente legatarie.
- 152 Vno legato, quid ex præsumptione voluntatis mente legatarie.
- 153 Oleo legato, quid ex testatoris voluntate legatarie debetur.
- 154 Fondo instructo legato, quid ex præsumptione voluntatis legatarie legatum debetur.
- 155 Peculio, an & quando legatum præsumatur: & quid ex præsumptione voluntatis legatarie legatum debetur: ac quid ex deditione, & quando extrinsecus.
- 156 Peni legata, quid ex præsumptione voluntatis legatarie præstanda voluntatis.
- 157 Alimenter a quando, quia, & quantum alimenter nomine præsumatur legatum.
- 158 Alimenter duobus vel pluribus coniunctis legatum, an & quando ex præsumptione voluntatis legatarie locum habet: ut accrescendi.
- 159 Im accrescendi, an & quando habet locum in legato usufructum.
- 160 Suppellectile legata, quid debetur an ex præsumptione voluntatis legatarie.
- 161 Vfructum legato, quid ex præsumptione voluntatis legatarie præstanda sunt.
- 162 Aut vel argenteo legato, quid præsumendum sit ex præsumptione voluntatis legatarie.
- 163 Ornamentis legatis mulieribus, quid ex præsumptione voluntatis legatarie debetur.
- 164 Libratione legata, quid legatum anque relictum præsumatur.
- 165 Testator an & quando factum tenet agere atque mutasse dispositionem præsumatur.
- 166 Testamentum cum clausula derogatoria ad faciem confectum, quando per secundum testamentum tenetur evocari non præsumatur.
- 167 Legatum quando alimenter vel legato ademptum sit, tenetur non præsumatur.
- 168 Legatum nominis debitorum factum, quando ipsi crediti ex alio non ademptum atque tenetur non præsumatur.
- 169 Legatum vel fideicommissum, an & quando tenetur atque ademptum præsumatur, ademptum & tenetur condicione, vel modo ex agnoscere & adiectis.

- 170 Legatum propter superuenientem inimicitiam inter testatorem & legatarium, quando ademptum atque extinctum prefumatur.
- 171 Legatum ademptum & renatum, an & quando reilegatum & destitutum vel refectione prefumatur.
- 172 Legatum ademptum atque evocatum prefumi, vel mutatum, vel testante causa ipsa, ob quam testator legauit.
- 173 Legatum factum secundo sub commemoratione primi, an ab ipso primo ademptum, & in secundam translatum prefumatur.
- 174 Legatum quando cum eisdem conditionibus translatum prefumatur.
- 175 Conditionalis dispositio, vel potius pura, vel modalia, vel in diem, vel parua, an & quando prefumatur.
- 176 Conditio & qualitas posita in primo testamento, an & quando repetita in prefumatur in secundo.
- 177 Conditio apposta in testamento, quando repetita in codicillis prefumatur.
- 178 Conditio apposta in institutione, quando repetita in substitutione prefumatur.
- 179 Conditio institutioni adiecta, quando repetita in prefumatur in privilegio, & e contra.
- 180 Conditio & qualitas adiecta vni legato, an & quando in altero repetita in prefumatur.
- 181 Conditio & qualitas posita in clausula separata a precedentiibus & sequentibus, an & quando ex prefumatur testatoris referatur ad omnia, vel ad vnum tantum ex precedentibus, vel exsequentibus.
- 182 Conditio neminem euenisse, impletam fuisse, an & quando prefumatur.
- 183 Conditio quando ex prefumatur testatoris voluntate pro impleta habetur.
- 184 Modus quando ex prefumatur testatoris voluntate & mente pro impleto habetur.
- 185 Conditio an & quando ex prefumatur a mente & voluntate testatoris inferri maiestica, vel per acquiescentiam impleri possit.
- 186 Conditio hoc, si defunctus sine liberis: adiecta substitutioni duobus vel pluribus facta, quando verificetur altero institutionem decedentis prole.
- 187 Legatum factum mulieri, si, vel cum erit, vel donec erit, vel permixta vidua, an & quando ex prefumatur legatarius testatoris debet, & deinde nubere.
- 188 Fideicommissi onere simpliciter gratuati, vel rei testatoris quod si supererit, quid & quatenus alienare potest possit: & quando in fraudem fideicommissi alienasse prefumatur.
- 189 Fideicommissi bona, quando ex prefumatur testatoris mente alienari possint causa doli constituta.
- 190 Fideicommissi bona, an & quando ex prefumatur a mente testatoris alienari possint pro doli testatoris.
- 191 Fideicommissi bona an & quando ex prefumatur a voluntate testatoris alienari possint pro alimentis, alijsq. impensis.
- 192 Fideicommissi bona, an & quando ex prefumatur testatoris voluntate alienari possint pro redimendo filio captivo, vel ob delicta carcerato.
- 193 Fideicommissi gratuiati, an & quando ex prefumatur testatoris voluntate testatari percepti ex substitutionibus coheredibus defuncti.
- 194 Prælegata an & quando ex prefumatur testatoris voluntate testatari debent subiecto ex fideicommissum.
- 195 Prælegata an & quando ex prefumatur voluntate testatoris testatari debent subiecto directo.
- 196 Bona ad heredem fideicommissum gratuiatum peruentia ex persona quidem testatoris, sed tamen alia iure quam hereditaria, an & quando ex prefumatur a mente ipsius testatoris veniunt in restitutione fideicommissi.
- 197 Bona in hereditate testatoris fideicommissum reperta, & simul ab heredibus gratuiate percipiti, an & quando ex prefumatur a voluntate testatoris ut debent fideicommissario.
- 198 Alimenta & Trebellianica detrahitio, quibus coniectura censetur de testatore probata.
- 199 Quo tempore legatum & fideicommissum potest, & præscriptio debet ex prefumatur a voluntate testatoris.
- 200 Legatum quo in laico fideicommissum & præscriptio testatorem, & quibus conueniunt prefumatur.

- 201 Transmissum legatum & fideicommissum, an & quando ex prefumatur a mente & voluntate testatoris locum esse possit.
- 202 Quando prefumatur testatorem voluisse suam voluntatem & dispositionem esse legi conformem.

Elenchus Præsumptionum Libri Quinti.

- 1 Hominem sui natura bonum prefumi ex multorum sententia: & quando minimè bonus prefumatur.
- 2 Deliquisse neminem in prefumatur, nisi ut comprobatur, egressi que aliquot declarati non explicantur.
- 3 Dolus, fraudis & culpa, an & quando prefumatur: & que differentia sit inter dolum & fraudem: & qui dolus verus, & qui prefumtus, scilicet diligenter explicantur.
- 4 Vitio hominem carere ex prefumatur.
- 5 Hominem etiam infirmum mentem maxime, cum in extremis agat, prefumi.
- 6 Religionis Christiana obstrictum, non autem hereticum, hominem prefumi: & quando hereticus qui prefumatur.
- 7 Hereticus pertinax quibus prefumtionibus & coniecturis qui prefumatur.
- 8 Simoniam lobem non prefumi, & aliqua coniectura quibus illa detegitur, explicantur.
- 9 Confidentia beneficiorum illius, qua simonia & appellatur, quibus coniecturis & prefumtionibus detegatur.
- 10 Delinquentes se & animo immuni a ecclesia, ac consuevendi ad eam, quando ex ea extra abi possint, & quibus coniecturis alio annu detegatur.
- 11 Filium occidisse patrem, vel offendisse iure non prefumi. Et aliqua imbi de reuerentia filiorum erga patrem exornantur.
- 12 Patriam suam quemlibet diligere prefumi, & eosque impios eredi, quò sine iustis causis eam euerterent.
- 13 Occidisse & lassisse seipsum non prefumi: & imbi quantum peccat, qui seipsum occidit.
- 14 Patrem prefumi correctionis causa verberasse filium: & imbi multa de amore patri ergo filium.
- 15 Matrem non verberare autem uxorem prefumi id scire corrigendi animo: & quando prefumatur uxorem uxorem occidisse, declaratur.
- 16 Fratrem occidisse vel lassisse fratrem non prefumi, & imbi aliqua de amore & dilectione fratrum.
- 17 Conuictos sanguine non prefumi inuicem noceri.
- 18 Socium non prefumi ledere socium, aliquando agere in eius detrimentum: & ibidem aliqua de fide societatis & benevolentia.
- 19 Vassallos quando domini & a sua secretaria, retere iussu datur, ut domini obesse, varijs coniecturis declaratur.
- 20 Falsi crimines non prefumi, inter duos verò prefumi: & quando excusari possint copiose explicantur.
- 21 Quando instrumentum in vna parte falsum prefumatur etiam in totum falsum.
- 22 Testimonium testis quando in vna parte falsum prefumatur esse & in ceteris partibus falsum.
- 23 Falsum testimonium quando ex repugnantia & contrarietate prefumatur.
- 24 Partis suppositi an & quando prefumatur.
- 25 Calumniarum quando qui prefumatur.
- 26 Colludere duos litigantes quibus detegatur coniectura.
- 27 Delictum aferre, amicum, vel filio, vel altero consanguineo committi, aut amicum non prefumi committentem volentem & domum, partem, affines, vel amicos.
- 28 Servi & vassalli quando prefumatur simulati non autem illis auxilium domino intercedo, ut non excusentur pars S. C. Syllaniani, vel amicos testis.
- 29 Re furto subrepta, quando apud aliquem reperitur, an si furum commisisse prefumatur, & non sit locus panis furto quàm ut dominos res ipsas restituantur.
- 30 Furum quando in re inuenta, vel pro delicto habita commissum prefumatur: & quando censetur res habita pro delicto.
- 31 Furum à re iustode prefumi commissum.
- 32 Malus ac nequam senex, quando semper malus ac nequam prefumatur.

- 26 Dicitur & bona plura extare, vel non extare quando prafumitur,
 & quando prafumitur fu pra inueniatur.
 27 Locupletur quando fallit prafumitur die, ad quem vel res vel fu-
 ctus pertinetur.
 28 Dicitur & qui locupletur in die effici homines prafumi.
 29 Quando in fundo proprio aliquis facit, prafumitur fuffice ad vi-
 tum datum.
 30 Cuius vel fu rufi quando prafumitur.
 31 Ea, quae attenduntur, non prafumi.
 32 Oblivione prafumi: aliquando patet & ex parte.
 33 Prafcriptionem prafumi: aliquando patet ex parte.
 34 Confefio, excellentia & licentia & confilium, quando de fubftantia
 actus, geri debet prafumitur.
 35 Auctori & alii prafumi, qualem vel verbo, vel falfi a fpa declarant.
 36 Extremum probat iudicia prafumi.
 37 Vbi aut mutatio non corrigitur, non prafumi, quod varie ex-
 plicatur & declaratur.
 38 Leges vel ftatuta a iura, an & quando ex prafumpta mentis legis-
 latorum nom legibus vel ftatutis promulgata correa & mutata
 dicantur.
 39 Principum & Principe confentium, an & quando prafumatur de-
 gare & volere & ftatueri tunc ut.
 40 Principio nunc an & quando ex prafumpta mente principii con-
 dendi, an quoniam fublatum prafumatur.
 41 Principio nunc, tunc & quando ex prafumpta.
 42 Domestici iurati an & quando prafumatur.
 43 Finium iudicationem non prafumi.
 44 Motus iudicis atque ad alia affe-ctum fentiri, an in eodem morbo perfer-
 uer aut atque, perferit & prafumatur.

Index omnium Præsumptionum
Libri Sexti.

- [illegible]

- 77 *Præsentatio ad beneficium, & beneficii acceptionis, an & quando præsumatur falsam etiam tempore à lege præstitam.*
 78 *Beneficij renuntiatio vel mutatio an & quando in ipsam, expellatur præsentio, falsam præsumatur.*
 79 *Ecclesiæ quando solemniter constructa & dotata præsumatur.*
 80 *Vnus ecclesiæ quando præsumatur.*
 81 *Vxor autem quando præsumatur legationi ingressum religionem.*
 82 *Beneficij cum re nunciatio præsumitur, qui probationis habuit susceperat.*
 83 *Religionem ingressus quando præsumatur emississe professionem.*
 84 *Religionem de eodem mittere anam probat vnu, an & quando præsumatur voluisse bona sua atque monasterio, vel agnatis.*
 85 *Electorem à maioribus eligentium numero ad aliam, maiorem vel falsam præsumitur.*
 86 *Decima laici concessa, an & quando præsumatur concessa ante Consilium Lateranense.*
 87 *Emphyteuticæ vel feudalis rei ad Ecclesiam aliqua de causa tenentis, an & quando præsumatur per aliam veluti de iure operata Ecclesiæ, atque ita de eius mensa effici.*
 88 *Parochia subditum quando quæ præsumatur.*
 89 *Virginitas in nubere an & quando præsumatur.*
 90 *Homini & idoneo ad contrahendum matrimonium, & ad generandum, an & quando quæ esse præsumatur.*
 91 *Ille & idoneo an & quando quæ ad alios alium præsumatur.*
 92 *Personæ indignitas quando electa præsumatur.*
 93 *Prohibito consequenti, quando præsumatur prohibitum antecedens.*
 94 *Parentis in extremo vitæ exitu, an falsum fieri, & vitam æternam consequi præsumatur.*
 95 *Confessionem sacramentalem, an & quando sacerdos præsumatur confessus & licentia confessi tenuisse atque decessisse.*
 96 *Belum an & quando præsumatur iustum.*
 97 *Decepta in iuramento tutoris vel curatoris, præsumptionem aduersum eius facere. Et de hæc quæ inueniuntur non conficiuntur aliqua.*
 98 *Præsumitur mater, quæ intra annum non proposuit & probauit iustam causam non potestatem in filio populo.*
 99 *Tacens an & quando acri, negare, vel consentire præsumatur.*
 100 *Prenis & honoribus donatis præsumitur liberum studij & laboribus operam dare.*

TYPOGRAPHVS LECTORI

MINERIS fortasse Lector humanissime qui fiat, quòd hic Index materiarum & Rerum de Præsumptionibus D. Menochij breuior sit, quàm priorum editionum, sed intellecto consilio nostro, non dubitamus, te operam nostram boni futurum. Nam, cum Index potissimum in hunc vsum fiat, vt præcipua librorum Capita & Quæstiones atque Summaria, & res singulares Lectori ostendat, cui forsè ocium non est singula perfrustrandi: arbitratus sum, me operæ prædium facturum, si darem operam vt pro magno & nimium luxuriant Indice, haberes mediocrem, & necessariam tamen omnia continerem. Quod (ne quid te lateat) effecimus. In singulis literarum characteribus eadem initia, quæ antea fuerunt, reliquimus: vt non minus in hac editione, quàm in prioribus inuenire liceat. Verum, quia prioræ editiones, omnia in vniuersum Summaria, singulis Præsumptionibus per omnes libros præfixa, complectebantur: quo fiebat, vt pari prolixitate, eadem Capita ter haberes, & triplici sumptu, quæ semel habuisses, & simplici impensa, vtique longè consuluus eras: Iccirco docti cuiusdam viri opera adhibita, curauimus, vt superfluis delectis, & remanentibus in hoc Indice, quæ & necessaria forent, & omnimodam remissionem in singulis Quæstionibus, Capita, & Præsumptiones, in his libris tractatas, complecteretur. Ita vt initio Quæstionis vel Summarij sumpto, perinde omnia ex integro reperire liceat, ac si triplicato labore, Index hic verbotenus eadem referret, quæ in frontispicio singularum Præsumptionum continetur. Quapropter non dubitamus, tibi hanc nostram operam & diligentiam omnino placituram esse: quæ fiducia freti, in alijs operibus pari fide nos versaturos pollicemur. Vale.

[illegible]

ab iuribus, et praesumamus pariter arbitratorem
potius quam arbitrum cum cognovimus. pte 6. 77 h
num. 1. & seq.

omnino filius ad consensum non sufficit ut matrimonium fiat ad consensum contrarium. *præf. 30. lib. 3. n. 48. c. opalim*, etiam prope periculum actum non efficit matrimonium. *ibid.*

Concedo verbum, dominum trahere, & donationem esse. *præf. 30. lib. 3. n. 49. c. generale*, & ad multa casus reuocari. *præf. 3. lib. 3. n. 21. c. donationem* figurat. *ibid.*

Concedi nulla per indirectum, quæ per directum negatur. *q. 65. lib. 1.*

Concessio v. *ca. 11. n. 1.* reliquis censetur prohiberi. *præf. 30. lib. 3. n. 48. per rem iudicatam*, et quando dicitur in articulo. *ibid.* Et quando dicitur in articulo. *ibid.* Et quando dicitur in articulo. *ibid.*

Concedit ad tempus, post tempus censetur prohiberi. *præf. 30. lib. 3. n. 48.*

Concedit & verbaliter, in potiori significatur. *ibid.*

Periculo *præf. 30. lib. 3. n. 48.*

Concessio non potest propositum honorum, non propositum animo dote et emula. *præf. 30. lib. 3. n. 48.*

Concessio rei facta in principio, in dubio libere non intrinsecus recipitur. *præf. 30. lib. 3. n. 48. c. n. 1. c. n. 2. c. n. 3. c. n. 4. c. n. 5. c. n. 6. c. n. 7. c. n. 8. c. n. 9. c. n. 10. c. n. 11. c. n. 12. c. n. 13. c. n. 14. c. n. 15. c. n. 16. c. n. 17. c. n. 18. c. n. 19. c. n. 20. c. n. 21. c. n. 22. c. n. 23. c. n. 24. c. n. 25. c. n. 26. c. n. 27. c. n. 28. c. n. 29. c. n. 30. c. n. 31. c. n. 32. c. n. 33. c. n. 34. c. n. 35. c. n. 36. c. n. 37. c. n. 38. c. n. 39. c. n. 40. c. n. 41. c. n. 42. c. n. 43. c. n. 44. c. n. 45. c. n. 46. c. n. 47. c. n. 48. c. n. 49. c. n. 50. c. n. 51. c. n. 52. c. n. 53. c. n. 54. c. n. 55. c. n. 56. c. n. 57. c. n. 58. c. n. 59. c. n. 60. c. n. 61. c. n. 62. c. n. 63. c. n. 64. c. n. 65. c. n. 66. c. n. 67. c. n. 68. c. n. 69. c. n. 70. c. n. 71. c. n. 72. c. n. 73. c. n. 74. c. n. 75. c. n. 76. c. n. 77. c. n. 78. c. n. 79. c. n. 80. c. n. 81. c. n. 82. c. n. 83. c. n. 84. c. n. 85. c. n. 86. c. n. 87. c. n. 88. c. n. 89. c. n. 90. c. n. 91. c. n. 92. c. n. 93. c. n. 94. c. n. 95. c. n. 96. c. n. 97. c. n. 98. c. n. 99. c. n. 100. c. n. 101. c. n. 102. c. n. 103. c. n. 104. c. n. 105. c. n. 106. c. n. 107. c. n. 108. c. n. 109. c. n. 110. c. n. 111. c. n. 112. c. n. 113. c. n. 114. c. n. 115. c. n. 116. c. n. 117. c. n. 118. c. n. 119. c. n. 120. c. n. 121. c. n. 122. c. n. 123. c. n. 124. c. n. 125. c. n. 126. c. n. 127. c. n. 128. c. n. 129. c. n. 130. c. n. 131. c. n. 132. c. n. 133. c. n. 134. c. n. 135. c. n. 136. c. n. 137. c. n. 138. c. n. 139. c. n. 140. c. n. 141. c. n. 142. c. n. 143. c. n. 144. c. n. 145. c. n. 146. c. n. 147. c. n. 148. c. n. 149. c. n. 150. c. n. 151. c. n. 152. c. n. 153. c. n. 154. c. n. 155. c. n. 156. c. n. 157. c. n. 158. c. n. 159. c. n. 160. c. n. 161. c. n. 162. c. n. 163. c. n. 164. c. n. 165. c. n. 166. c. n. 167. c. n. 168. c. n. 169. c. n. 170. c. n. 171. c. n. 172. c. n. 173. c. n. 174. c. n. 175. c. n. 176. c. n. 177. c. n. 178. c. n. 179. c. n. 180. c. n. 181. c. n. 182. c. n. 183. c. n. 184. c. n. 185. c. n. 186. c. n. 187. c. n. 188. c. n. 189. c. n. 190. c. n. 191. c. n. 192. c. n. 193. c. n. 194. c. n. 195. c. n. 196. c. n. 197. c. n. 198. c. n. 199. c. n. 200. c. n. 201. c. n. 202. c. n. 203. c. n. 204. c. n. 205. c. n. 206. c. n. 207. c. n. 208. c. n. 209. c. n. 210. c. n. 211. c. n. 212. c. n. 213. c. n. 214. c. n. 215. c. n. 216. c. n. 217. c. n. 218. c. n. 219. c. n. 220. c. n. 221. c. n. 222. c. n. 223. c. n. 224. c. n. 225. c. n. 226. c. n. 227. c. n. 228. c. n. 229. c. n. 230. c. n. 231. c. n. 232. c. n. 233. c. n. 234. c. n. 235. c. n. 236. c. n. 237. c. n. 238. c. n. 239. c. n. 240. c. n. 241. c. n. 242. c. n. 243. c. n. 244. c. n. 245. c. n. 246. c. n. 247. c. n. 248. c. n. 249. c. n. 250. c. n. 251. c. n. 252. c. n. 253. c. n. 254. c. n. 255. c. n. 256. c. n. 257. c. n. 258. c. n. 259. c. n. 260. c. n. 261. c. n. 262. c. n. 263. c. n. 264. c. n. 265. c. n. 266. c. n. 267. c. n. 268. c. n. 269. c. n. 270. c. n. 271. c. n. 272. c. n. 273. c. n. 274. c. n. 275. c. n. 276. c. n. 277. c. n. 278. c. n. 279. c. n. 280. c. n. 281. c. n. 282. c. n. 283. c. n. 284. c. n. 285. c. n. 286. c. n. 287. c. n. 288. c. n. 289. c. n. 290. c. n. 291. c. n. 292. c. n. 293. c. n. 294. c. n. 295. c. n. 296. c. n. 297. c. n. 298. c. n. 299. c. n. 300. c. n. 301. c. n. 302. c. n. 303. c. n. 304. c. n. 305. c. n. 306. c. n. 307. c. n. 308. c. n. 309. c. n. 310. c. n. 311. c. n. 312. c. n. 313. c. n. 314. c. n. 315. c. n. 316. c. n. 317. c. n. 318. c. n. 319. c. n. 320. c. n. 321. c. n. 322. c. n. 323. c. n. 324. c. n. 325. c. n. 326. c. n. 327. c. n. 328. c. n. 329. c. n. 330. c. n. 331. c. n. 332. c. n. 333. c. n. 334. c. n. 335. c. n. 336. c. n. 337. c. n. 338. c. n. 339. c. n. 340. c. n. 341. c. n. 342. c. n. 343. c. n. 344. c. n. 345. c. n. 346. c. n. 347. c. n. 348. c. n. 349. c. n. 350. c. n. 351. c. n. 352. c. n. 353. c. n. 354. c. n. 355. c. n. 356. c. n. 357. c. n. 358. c. n. 359. c. n. 360. c. n. 361. c. n. 362. c. n. 363. c. n. 364. c. n. 365. c. n. 366. c. n. 367. c. n. 368. c. n. 369. c. n. 370. c. n. 371. c. n. 372. c. n. 373. c. n. 374. c. n. 375. c. n. 376. c. n. 377. c. n. 378. c. n. 379. c. n. 380. c. n. 381. c. n. 382. c. n. 383. c. n. 384. c. n. 385. c. n. 386. c. n. 387. c. n. 388. c. n. 389. c. n. 390. c. n. 391. c. n. 392. c. n. 393. c. n. 394. c. n. 395. c. n. 396. c. n. 397. c. n. 398. c. n. 399. c. n. 400. c. n. 401. c. n. 402. c. n. 403. c. n. 404. c. n. 405. c. n. 406. c. n. 407. c. n. 408. c. n*

minis iudicis, in dubio praesumitur hostiliter causam
intervenit. *praez. vii. li. ii. an. vi.* Ad hoc quod condemnanda
debeat in expensis, n. 4. A quatuor premissis pro-
pensionem in necesse recedimus. *an. vi.* petici-
faciens aliquid, quod sententia excoisitionis re-
felic. *praez. iuv. li. i. sententia acquiescit. ff. de i. q. 9. li. 2.*
mim. i. acceptum iuramentum a iudice et condemnante
aliquam. *non praesumitur appellatio interpo-*
nenda. *sententia. q. i. si causa approbata non transi-*
rent. *nu. 4.* *non appellanti facit sententiam transire*
iudicem. *an. vi.* Vel si appellatio quidem, be-
potest reverteri appellanti. *nom. 8.*
Condemnationem quae efficitur ab contumacibus, non ob-
tineat causam. *magni eff. de i. q. 7. li. 2. an. 2.*
Et qui finit iudicis. *ibid. num. 3.* *ff. de i. q. 9. li. 2.*
Quod si sine causa obest appellatio, non est re-
cursus. *causa. q. i. praez. 4. li. 3. an. 2. num. 2.*
4. *ff. de i. q. 9. li. 2. an. 2.* *praez. 4. li. 3. an. 2. num. 2.*
4. *ff. de i. q. 9. li. 2. an. 2.* *praez. 4. li. 3. an. 2. num. 2.*

*Condicio quid sit, & quid operetur: Quod sunt eius
species: Et an & quando impleri possit,
vel pro impleta habeatur.*

[illegible]

[illegible][illegible]

reuer statim, deinde sublinetur pupillo non reue-
retur restitueret, quod drinid obocuat ex bona pupil-
la p. 7. 4. 14. 4. 8. 8. Phura vide in verbo Fideicom-
missum.

causam recipi illatum in reculatione iudicii, suffi-
ciat allegare, p. 4. 14. 13. 15

ita ut intelligatur si in eodem non numerato prodebe neque,
natura quicquid potest, p. 1. 1. 1. 9

[illegible]

*Hæres qui dicitur, & qui nomine hæredis com-
prehenditur: & quorum dominum
religatur.*

[illegible]

nuquam definit esse habere, pr. 141. li. 4. num. 27. 14
 item non potest deiuere esse habere, par. 189. 15
 li. 4. num. 30
 Et eodem alij uenit facere est ipsum dominum consti- 16
 tuere, pr. 133. li. 4. n. 9. quilibet praeuincit habere, ex 17
 quo illi res possunt loco habere sicut, par. 130. 18
 li. 4. 19
 Res praeuincit ut magis dilectus a se sibi more, quam le- 20
 gatus sit, pr. 106. li. 4. 21

res quoniam inoffitium possit, & quid sit hereditas in-
stitutio, & quomodo presumatur, & ad qua
extendatur, an & quando va-
leat, vel reuo-
cetur.

leget quilibet potest institui, qui non reperitur expre-
ssè prohibitus, pr. 16. lib. 6. nu. 10. quibusvisque vel non
institui de substin hodie potest sanctione i. quod in-
dignum. C. de testat. pr. 31. li. 4. 6
leget. les quibus ex paribus institui vel substitui, præ-
sumitur. pr. 18. li. 4. 8

[illegible]

Hæres quando possit alienare bona sibi relicta, & quo
casu, & auctoritate sit sciendi: nec-
tem desumitur.

Heres nunquid bona alienare possit, si relictos ei relin-
quendo si deo committit ipsam rem suam restituere,
quod post mortem suam superfluum, per L. 188. lib. 4.
C. 4. cum. 11.

[illegible][illegible][illegible]

Vltur exortorque, non sine dolo fieri potest, pr.
3. lib. 3. nu. 97. permilla esse iustitiam, & periculum
non esse exacerbare penitus delectat, hære-
ticarum iustitiam, pr. 6. lib. 3.
Vltur nemo est ab origi, de idro retro non pra-
sumendum talis, pr. 2. lib. 5. nu. 43. Et non quid sit
constitutio quod omnia instrumeta vlturij
præsumant vlturiam, si aliquis sit vlturiam de
præsumptis instrumeta, quæ retro fecit, præ-
sumatur vlturiam, ibid. num. 44. ad dicendum testi-
monium periculum peracta peritentiā et quan-
do admittitur, pr. 3. lib. 5.
Vltus non recipi dissolutionem, pr. 162. lib. 4.
Vltus si fructus impedimentum præstare, cum quod
satis sit, non præsumitur, pr. 86. lib. 3.
Vltus videtur de bet, quod honestus est, pr. 51. lib. 3.
Vltus per uoluntatem non debet vlturij, pr. 78. lib. 4.
Vlturiam contingit cum et aliam non non præsumi-
mitur animo, et dicitur vlturiam, pr. 40. lib. 5.
Vlturiam animus confectus et iudicij periculum
non potest, an occidere volueris, pr. 40. lib. 3. nu. 3. Qui
enim gladium tollit, occidit, animi habuit
præsumitur, ibid. num. 4. Qui autem etiam vel lapide
percutit, occidendi animum non præsumitur ha-
buisset, ibid. nu. 5. Idem in eo qui paruo cæciliā
necit, ibid. lib. 1.
Vlturiam vel occidere voluisse præsumitur, qui et præ-
paratus ad vlturandum vel occidendum, pr. 3. lib. 3.
nam.
Vlturiam repetit ad mensuram gladij rei incutit iudi-
cium, sed ad totum est sufficiens, pr. 8. lib. 1. 137
Vltus alpestrisq; sola ratione, non facit indignum
ad totum, & ex ea ratione, quæ 8. lib. 1. 71. et 73.
Vlturiam allectioni statat, quod non fuerit ab accu-
sato vlturatus, pr. 5. lib. 1.
Vlturiam vel percussione reiteratione non præsumitur,
pr. 14. lib. 6.
Vlturiam suorum libris continetur nomine familiarie-
cia in edictis, pr. 88. lib. 4. num. 6. dicitur foris mariti-
timum, & dicitur domus, pr. 15. lib. 5. num. 3. dicitur
vlturiam cum vltur ad faciem cum ac vinculum
mariti, quij, non autem dicitur coniuncta ei san-

guis, & non dicitur coniuncta, sed affirmati-
uè inquit, pr. 89. lib. 4. nu. 63. an dicit, possit conuen-
tiæ persona mariti, pr. 114. lib. 4. num. 6. præter opo-
ratus non excois sub potestate mariti, sed sub po-
testate patris, pr. 18. lib. 4. num. 43. si finis vel rela-
tione mariti permodum, an adulterium eo 3. mi-
sile præsumitur, pr. 41. lib. 5.
Vltorem a vltro occidit, & ex quibus obiectus præ-
sumatur, pr. 15. lib. 5. nu. 63. & 64. per tot.
Vltori repudium fructus in præsumitur missile tempore
mortis, qui vltus mittere potuit, pr. 8. lib. 6.
Vltor quando præsumitur aut alimere carum, licet
vlturiam et legator sit, pr. 146. lib. 4. nu. 12. & sepe-
vltur ad num. 17. an dicitur.
Vltorian & quando alimere vel vlturiam fructum res-
tori reliquit præsumitur, si iuxta debet instrumeta,
pr. 130. lib. 4. per tot. an & quod si vlturiam fructum
vel alimere tantum præsumatur reliquit res totas
hæret excois instrumeta, d. pr. 140. lib. 4. num. 1.
& sepe per tot. vnde etiam sup. in verbo Testator.
Vltor cui iussio legatæ reliquit vlturiam fructum
mortem instrumeta extraneis, quo remedio obsequi-
um legatum, ex quo ea vlturiam nullus erat vltur
res, qui hæreticiam adiunxit, pr. 141. lib. 4. nu. 4. &
sepe, quo redi qui res vlturiam fructum fructum vltur
re, & post eius mortem instrumeta extraneum, quo-
modo hoc sit interpretandum, d. pr. 141. num. 28. 139.
pr. 33. 55. & 41. quid conseruatur, quando maritus
nullis penitus hæretibus instrumeta, vel subditiis,
sed post mortem ipsius vlturiam fructum ei reli-
quit, pr. 141. lib. 4. nu. 6. & quid si eam instrumeta quan-
dum vlturiam, pr. 141. lib. 4. nu. 6. & 5. vel si eam reliquit diuinam
bonorum, num.
Vltori donata præsumitur: contemplatione eius do-
nata, qui conueniunt res ipse donat, pr. 113. lib. 4.
Vltor si amouit res mariti, non præsumitur id furum
fecisse, sed vi causa hypothecæ nominis suæ dois
bona illa apud se habere, pr. 114. lib. 4. num. 13. præsumi-
tur potius subreptum, pr. 114. lib. 5. nu. 22. &
reliqui illa quæ fuerit ex adulterio, pr. 114. lib. 5. nu. 22. &
reliqui illa quæ fuerit ex adulterio, pr. 114. lib. 5. nu. 22. &
non præsumitur legalis animo compensandi cum

hæretico dicitur ex dispositione statuti, pr. 109. lib. 4. nu.
51. Secus si dicitur, Legum super bonis mariti, ibid. nu.
52. Si uero in reliquum animo compensandi, instrumeta
gunt etiam si factum fuisse postum de dote hæretici
da, ibid. nu. 43. si reliquit legum cum marito, quod non
est periculum animi, quod vlturiam vlturiam, quippe qui gra-
uam esse debet testatur, non periculum reliquit
de animo compensandi, pr. 109. lib. 4. num. 53. Idem
quando constat conuersum vltorem legisse ipse maritus
quo animo si compensandi, ibid. nu. 54. & aliquid ma-
liquet marito, cui ex dispositione statuti acquirunt
pari dote, numquid animo compensandi reliquit
præsumatur, pr. 109. lib. 4.
Vltorem ducere rursus non potest per prosequendum
eam ducere, vi scilicet matrimonij subsistentia sus-
tinetur in prosequendum, pr. 111. lib. 6.
Vltor dux qui palam duxit de hæretici est subditiis,
pr. 6. lib. 3.
Vltor, quæ duxit sterili sterilia, & dicitur a vltro, & aliquid
post duxit sterili sterili genui, & domi peperit, an
proptio vltro illam genui se præsumitur, pr. 11. lib. 4.
num. 1. & si statuta sunt subditiis, excluditur as-
sijs grauitate in condicione tacta postula, pr. 89. lib. 4.
num. 117. quod acquirit, non acquirit in dolo de iur-
e, quem admodum patet si filius, pr. 26. lib. 3. num. 4.
etiam patris de adulterio accuti potest, pr. 11. lib.
3. num. 6. an pro marito sedere testem non possit
si filius sit honestus, pr. 4. lib. 3. nu. 22. & sepe præsumi-
tur scire facta mariti, pr. 17. lib. 3. in rebus, præsumi-
tur non recipere ad sacro et dotes, nisi exor-
tus promittat perpetuum contrarium, pr. 36. lib. 6.
num.

Z
Iltum non venit appellatione vini, pr. 151. lib.
4. num. 4. Et quid sit, & quomodo consti-
tatur, ibid. num.

Mediolanensis, Divini arque humani iuris scientia
peritissimi.

LIBER PRIMVS.

- 1 *Præfignificatio, est declaratio signorum, & indiciorum doctrinam de*
- 2 *re, seu iudicij p ordine per seipsum esse.*
- 3 *Probationes laici & contrarii in eadem non possit.*
- 4 *Probationem solam et etiam necessariam existimamus Quintill. lib. 3.*
- 5 *loquitur etiam.*
- 6 *Probationes solas esse, quæ in casu de faciendis primas obtinent.*
- 7 *Probationis species dua. artificialis & inæ artificialis.*
- 8 *Probatio artificialis quæ.*
- 9 *Probationes inartificialis, vel artis expertes, quare dicantur.*
- 10 *Probatio artificialis quæ.*
- 11 *Probatio artificialis quomodo d. fieri et ab inartificiali.*
- 12 *Probationis artificialis maxime effectus et non inartificialis.*

During the last few years, the world has seen a number of significant changes in the way we live and work. One of the most important of these changes is the increasing use of technology in the workplace. This has led to a number of new opportunities for growth and development, but it has also led to a number of challenges. One of the most significant challenges is the increasing need for workers to have the skills and knowledge to use the new technology effectively. This is a challenge that we must all face, and it is one that we must address if we are to continue to grow and develop as a society.

E PRAESUMPTIONIBVS, cō-
iecturis, signis, & indicijis verba faci-
turi, & quaequā diligentiſſimē
poterimus, petraſturi: ē re fore
exiſtinauimus, prius aliqua pra-
fari, quā ceteris viam, alioqui per-
obſcuram & difficilem ſperire &
commoſt rare poſſunt. Scimus e-
nim ē multis iudicij partibus illam,
teſſe, doctiſſimorū lententia, pra-
cipuum ē: maximē ad neceſſitatē

in probationibus iurisque propriis confirmatione veritatis. Nulla enim iis, nulla ^{et} discrepantia, nulla demum controversia probatione carere potest; quamvis ceteris paribus possit. Quae enim in iudicium vocantur, de quibus iudici cognoscendum ac iudicandum est, de illis aliter, ut volumus, fructuere si non possit, quam si effectum sit, ut de ea re illi loquatur, id est, quum fibi probatum sit, ita esse, ut intendimus. Quocirca recte antiquorum Rhetorum errorem reprehendit *lib. 1. ad. c. 1. in fin.* quod probationes, quae sola ad artem ipsam id est ad finem faciendum pertinent, praetermiserint: additamentum verò, hoc est, parum quandam foliam confpicierent. Et Fabius *lib. 3. c. 1. §. 1. et c. 2. p. 1.* existimavit potius probationem et oratori necessariam esse, cum alia omnia nonnquam sine detrimento esse possint Sed hoc aperius apud M. Tull. *lib. 2. de orat. M.* Antonium affirmari, cum dixerit Nam hoc necesse est, ut is, qui causam nobis adducitur arguit, aut inclinatione voluminaris propendat in nos, ut defensionis argumentis adducatur, an animi promotione cognoscat. Sed quoniam illa pars, in qua rerum ipsarum explicatio ac descriptio posita est, videtur omnem huius generis foliam doctrinam continere, de ea primò loquemur. Itaque ita incipit M. Tull. de probatione vera facere. Est ergo quod Aristoteles, Cicero, ac Fabij sententiam concludamus, solas ipsas probationes ita esse, quae in causis definitis primas obtinent: Porro Probationes duae sunt ipsae. Inartificialis una: Artificialis altera. Quod Aristot. *in. Rhetor. et Cic. in 7. p. et Fab. lib. 1. in orat. c. 2. et c. 3. nostris* Franc. Duaren. *lib. 1. de iur. c. 1. c. 2. p. 27* non intelligant annotant. Probatio inartificialis, illa est quae ab alijs, ubi directæ probatur, id est, vera et propria appellatur Nam in hac nonnisi in fine oratoris, vel iuriscōsulenti arte, reperitur, quod intendimus. Et Aristoteles ipse huiusmodi probationes artis et expertes ob id vocat, quod nostra opera non oriuntur. Non enim ubi ab oratore, vel a iuriscōsulente

to excoꝑantur: sed ex infectis sumuntur. Requiritur tamen
& oratoris & Iurificati artificialis, dum in iudiciis de cunctis
& tractantur. Quare Argitius in hoc lib. Rhetoꝝ & cum eo Cicero
in partitioꝝ orat. Topic. lib. 2. de orat. 1. Falsū hūc sūpt. iur. c. p. 2.
accurate docet, quomodo in iudiciis de legitimis, testimoniis,
tabulis, quodlibet iuribus, iurando & reliquis probationibus in-
artificialibus agendum sit, quare ante sint tractanda: quod se
nostri Iurificati abunde non vni in loco præstiterunt. Artificialis
vero probatio illa est, quæ tota in arte consistit. Vnde verius
aitur: *artifice sunt arguti lib. Rhetoꝝ c. p. 2. & Falsū hūc sūpt. iur. c. p. 2.*
Nam aliquibus positis, indoratoris vel Iurificati artificialis
& prudentia est, videre quæ inde, veluti quedam consuetudo
trahuntur. Etiam vel instrumentis, vel testibus vnum continet
statem: attem inde ex aliud tractati prædicti actum vni probandum.
Vnde artificialis hæc probatio ab ea inartificiali
differt, quod in hac ipsa inartificiali non est laborandum ad eam
veniendum, cum a causa, quæ a re deferatur, solum igitur
vult, vel Iurificati solum arte artificis deducere & tractare habere.
In illa vero artificiali non sufficit cogitare, quomodo tractandi
debet, sed etiam opus est esse inuenire. Id quod test. 2. de Orat.
Cicero scriptum reliquit. Quod sane munus & officium Oratoris
est præcipuum. Sic enim Cicero in Topicis scriptum reliquit.
[Admonet hic locus, ut queratur: quid ante rem, quæ loci
est, quid post rem eueniet. Nichil hoc ad ius. Ad Cicero nem inquis
Gallus noster] Ii quis ad eum tale quid retulerat, ut de iure
quereretur. Ii hæc Cicero. Quod si Iurificati consilium de his re
ponderat, Oratoris personam, non Iurificati suffragium ad
debet animaduertit. Dicitur in test. 2. de Orat. c. p. 2.
Nisi etiam dicamus Iurificatos non consuetudine de his
re tractare, quæ facti sunt, respondere: sed de eorum quæ iure
ita quidem locum Cicero in Topicis expositi huius
est, cum dixit. [Præcipuum quidem Oratoris munus esse
non consensit fœderis, an aliquod scitum sit, non sit: sed re
rum facti quæ sione propofita, quæ nam hoc factum, quæ
est ratione con stitutum: iur Iurificati respondere debet.]
His expositis, paucis nunc enumeramus explicabimusque in-
artificialis probationis species: max æ accurate tractabimus, (Vt
sistit non sari ratio pollet) de ipsa artificiali.

Probationis inartificialis species quæ, & de illis
singulis brevis, cûregia tamen ex-
planatio.

[illegible]

[illegible]

*ppl. Comendat. in idem docuit Romani in l. f. deo, num. 8. ff. de acquir. hered. qui egragis scribit, quod illi statum introducere vel aliquid genus probationis, et illud velles esse plenam probationem, diceretur, quod illi omnimoda fides adhibetur, hanc esse tunc presumptionem iuris de iure, et huius sententia et glossam. Baldum recentet. Ita etiam docuit Cardin. Alexan. in c. u. quifitit, num. 2. de sponsal. quod t violenta presumptio nunquam dicitur, nisi iuxta eam exprimit. Id quod scribitur et scribit. introitu. c. de probato. et Guilhelmus Mayner. in l. in solutio, num. 7. de regu. iur. c. i. iuxta conf. s. de iur. s. Verum docuit Felin. in c. qu. qu. 2. colum. 2. superior et dicitur de iure. etc. non esse opus, quod lex exprellim rejicia probationem contrariam. Et eiusdem opinionis recentet Abbas. ibi num. 2. v. ff. de ius. Quorum traditio non adversatur iam relaxis. Cum idem illi sentiant, si recedat perpendatur. Illud quoque de hac presumptione iuris de iure annuocandum est, illam iuxta semper et acti preteriti temporis, non autem ex futuro. Ita sentit et recite Eugenerius in *Centuria legalis* libro 4. tempore ad tempus. num. 2.*

QVÆSTIO IIII.

**Præsumptio iurisquæ, & quomodo ab alijs ap-
pelletur verisimilis.**

SYMMARIA

- 1 *Præsumptio verisimilis, quæ non præsumptionem iuris dicitur, quod sit*
 2 *secundum Quintil. Vellor. & Maioragiam.*
 3 *Chiron apud quem non ibi iuramentum dedit, sum professus, si pœnet*
 4 *cancellos iuris repetatur, oritur præsumptio iuris, verisimilis, probatio*
 5 *non ibi satisfecisse.*
 6 *Præsumptione iuris quomodo d'efinitur Bald.*
 7 *Præsumptio iuris quid sit, secundum Salicet. & alios equi sequaces.*
 8 *Præsumptio iuris secundum Alciat.*
 9 *Præsumptio iuris à Balde dicitur violenta.*
 10 *Præsumptio iuris quæ probat violationem, contra iuramentum sit.*

[illegible]

et imperat. de lega. l. non omnes. §. ab arbitrio. ff. de re iudic. l. cum ver.
C. de probat. & l. s. C. de fide instrum. Quicquid idem Bald. et in d.
6 ea quidem numer. §. C. de fide instrum. Dixit argumentum esse colla-
tionem plurium ad unam conclusionem. Et dum argumentum
ita sumitur, id signo per paros, differt. Nam ex pluribus signis
7 aliquod argumentum conficitur. l. Protula. ff. de probat. Aliquod
ex solo signo, quod necessarium sit, vel maxime credibile. Et
signum aliquando arte caret, aliquando non caret. Argumentum
verò artificiosum semper habet. Illud exipit M. Tullius in peritiosis
quod a testimonio sumitur, et remotum appellatur. Vnde M.
Tullius lib. 1. de inuentione scribit in hac verba. argumentatio vi-
9 detur esse in inuentum ex aliquo genere, rem aliquam aut proba-
biliter ostendens, aut necessarie demonstrans. singula explicat Ci-
cero, quia nunc non refecto, cum maxime & de his superioribus
10 quasi differimus. Signum ¶ Rhetoricis a nostris indicium, vel
coniectura, vel iura, vel vestigium appellatur. Quia de re in sub-
11 sequenti questione disputabimus. Exemplum apud artis rhetoricæ
scriptores est, quod a nobis simile dicitur. Et de eo accurate agit
Fabius lib. 3. in ist. orator. cap. 11. Et quomodo simili ducatur argu-
mentum, copiose dixerit Euerardus in Centuria legali, in loca a s-
mihi.

QVAESTIO VII.

Præsumptio, indicium, coniectura, signum, suspicio,
adminiculum, quantum inter se differant,
diligens explanatio.

S Y M M A R I A.

- 1 Præsumptio indicium, coniectura, signum, suspicio, & adminiculum
mutuum inter se differunt.
- 2 Præsumptio illa dicitur, quæ inter erit iuris ex probabili. & dicitur
præsumptio iuris vel leuissima, inter dum a necessitate, & dicitur iuris
ex de iure & n. 3.
- 3 Præsumptio unde dicitur.
- 4 Indictum quod sit secundum Baldum, & n. 7.
- 5 Indictum quod sit secundum Baldum, & n. 7.
- 6 Præsumptio dicitur tangere factum probandum, indicium verò in do-
verit.
- 7 Indictum esse maius ipsa simplici præsumptione, vel iuris talis Clarus,
absoluit verum non fit.
- 8 Indictum appellatur inter dum præsumptio, si a lege rereretur proba-
tionis, sunt.
- 9 Indictum esse pro veritate in civili negotio & in criminali præsignio, ut
voluit Brunus quomodo intelligendum n. 1. & n. 13.
- 10 Indictum secundum Baldum duplex simplicem in se habet, & ple-
num, seu indicium.
- 11 Indictum si simplicem diffinit, autem Baldus.
- 12 Indictum plenum diffinit in secundum eundem.
- 13 Indictum esse leuissimum ipsa præsumptione, secundum Laymonem.
- 14 Indictum a suspitione non differt consilium Carr.
- 15 Indictum ab indicio, est, augmentum veritatis habenda.
- 16 Indictum, iuxta in suspitione sunt pro maius quodam & demon-
stratione res gesta.
- 17 Coniectura nascitur a probabili, sicut & indicia ex sententia
Baldi.
- 18 Restrixi Papiereni indicia appellat coniecturas.
- 19 Coniectura dicitur, quia conueniuntur origines suas, & sunt quasi co-
mixta & colligata.
- 20 Coniectura & inducium sunt duo synonyma secundum Cart. Sen. &
Bald.
- 21 Coniectura secundum Gratianum est præsumptio a naturæ necessitate
proveniens.
- 22 Coniectura proprie dicitur, quia non a necessitate, sed a probabili
erit.
- 23 Coniectura est de re dubia. Et re late in indicium, est, id quod per
rationes, & signa & tempora, & huiusmodi conuenit. Id est cogit &
colligit, & n. 23.
- 24 Coniectura a coniectura, conuenit in sequenti, vel a coniectura, id est
directione quadam rationis ad veritatem, secundum Quendam. p.
25 Coniectura est ipsa interpretatio veri, ex aliquo alioque vestigio
litteræ ordinata, secundum Baldum.
- 26 Signum a Cicerone dicitur, quod sub sensum aliquem cadit, & quid
amplius significat, quod ex ipso præcedum videtur, & c.

- 27 Signum a memoria quæ a sensum ducitur signum vocantur, quæ verò
ad intellectum, ducuntur verisimilia, & n. 31.
- 28 Signum si uocatum dicitur uocatum, 2. de doct. Cbrul. et res præter spe-
ciem quam ingens profusus aliquid aliud, faciens ex se incognitum
reure.
- 29 Argumentum uersimile sit ex rebus probabilius, & quæ plerum-
que iustis, multis, differt a præsumptione iuris vel bonam, nu-
mer. 37.
- 30 Signum necessarium nil differt a præsumptione iuris & de iure.
- 31 Signum non necessarium a præsumptione iuris vel bonam non differt.
- 32 Signum quodam natura sunt, quæ quasi naturæ aliter argu-
mentum quodam data, hoc est influentia ad aliquid significan-
dam.
- 33 Suspicio est opinio mali ex leuibus indicij procedens, secundum Cice-
ronem.
- 34 Suspicio secundum Baldum, quid sit.
- 35 Suspicio ficitur est quodam probationis, inducens animi iudicij ad
aliquid credendum.
- 36 Suspicio ab Alex. Alexi diuiditur in temerariam, violentam, leuem
& stabilem.
- 37 Suspicio habet tres gradus.
- 38 Suspicionis primus gradus quid sit.
- 39 Dubium dicitur, quia cum dum res habet, utramque & non nescit.
- 40 Suspicio quæ de carum temeraria.
- 41 Suspicio secundum Baldum, & dicitur, quid sit.
- 42 Suspicionis secundus gradus.
- 43 Optime est animi uocum uocum habet, utrum aliquid eligentis, secundum
Ripam.
- 44 Expositio in multis coniectura, & n. 31, præsumptio.
- 45 Suspicionem rebus, extem aquodam præsumptionis, non est verum.
- 46 Suspicionis gradus tertius quid sit.
- 47 Adminiculum duplex secundum Baldum.
- 48 Adminiculum rebus, extem quid sit.
- 49 Adminiculum non rebus, extem quid sit.

QVAERO lepidum, an inter se differant præsumptio, indicium
coniectura, signum, suspicio, & adminiculum? Et multum
inter se differre tribuit omnes. Nam præsumptio illa
est, quæ (ut suis locis diximus) interdum oritur a probabili-
bus, & tunc appellatur præsumptio iuris, vel hominis, ut ex-
plicit supra quæst. 4. & quæst. 3. Interdum oritur a necessariis, &
tunc appellatur præsumptio iuris & de iure, & de quæ quæst. 4. &
supra quæst. 3. Ex præsumptione dicitur a dictione per, id est, an-
te, & suspicio, hoc est ante suspicio: quia ante legitimam proba-
tionem aliquid sumitur pro vero. Ita scribit Simancas lib. 4. C. aboli-
cam institutionem, tit. 56. de præsumptionibus, num. 4. Indictum
verololum nascitur a probabilius, ut ait Baldus in l. uobis, co-
lu. 4. vltim. C. de lega. qui ita uisus est diluere. Est indicium
coniectura ¶ ex probabilius, & non necessariis oritur, a quibus
potest abesse veritas, sed non verisimilitudo, ut cogit, quæ quan-
do mentem iudicantis ita perstringunt, ut eorum contentiam
indictum iudicare secundum ipsa. Ceterum mihi videtur hoc lo-
co Baldum lumere iudicium pro ipsa præsumptione iuris, quæ
interdum cogit iudicem secundum eam iudicare, & ab ea indi-
cium differe, sentit idem Baldus in l. Rob. l. C. de præsumptionibus
num. 4. cum dixit indicium esse præsumptionem: minimam
hominis boni, seu dictis argumentum a specie probationis. Et sen-
tiendum Roman. in l. ex caput, num. 4. ff. ad l. C. Syllaba. Et clarius
dem Baldus in l. 2. m. p. §. de ex. uisat. in l. scriptis, præsumptionem
dicitur ¶ tangere factum probandum: indicium verò indire-
ctum. Et Baldum probat ut Cart. Sen. in l. scriptis, præsumptionem
dicitur ¶ tangere factum probandum: indicium verò indire-
ctum. Quocirca absolute verum non est, quod scribit Iulius Cla-
rus in præfata etiam di. q. 20. §. 1. vbi ubi leuissimum, cum dixit, indi-
cium felle maius ipsa simplici præsumptione. Indictum ¶ autem
interdum appellatur præsumptio, cum licet a legere conuenit
adulter ipsa, & scribit Franciscus brunus in tract. de indicij & ter-
ra, pte. 2. cap. 3. numer. 3. quod loci sub iungit, indicium ¶ esse pro
veritate in civili negotio, l. vltim. C. fami. et c. quæ. Item loci pro
præsumptione iuris intelligit. Et in criminalibus. (ait Brunus) pro
signo. Quod verum non puto, nisi improprie sumatur indicium.
Nam & Baldus in l. ea quidem, numer. 3. C. de n. testat. §. scribit, in-
dictum

6 Et in eo facti quæstio, si quæstio iuris maxime differt, si quod
 quæstio facti est in portæ iudicij, inis vero iudicij, l. si
 calumniosus ff. ad S. C. Treptici & Lordini, ff. ad mun. p. Est enim
 in portæ iudicij delectare, an factum sit, vel non sit, in occi-
 7 dendis, vel non occiderit. Cum hæc tunc quæstio à probationibus
 pendat, quæ sunt probationes in iudicij arbitrio positæ sunt, l.
 3. s. idem, q. l. etiam si, ff. de rei, b. ex p. etiam in lib. 2. de ar-
 bitrio in quibusdam, c. 239. Et de præf. p. etiam & contra in abso-
 8 lute exp. h. n. c. 239. q. 4. Probationes vero sunt, si vram in
 quæstioe scilicet iuris, vel coniecturæ, vel lignis, vel indi-
 9 ciis. In præp. recte quipsum est à Falso iuris p. p. in. et ad. in-
 10 2. In his omnibus, in quibus de facto ambigunt, coniectura locu-
 tum est: Hæc coniectura test. (redem f. a. ant. de iuris p. p. et p. 3
 vel de re, vel quid factum sit, vel de animo, vel quid sit cogitatum
 11 Et iam illa, quæ est de animo, quàm quæ est de re, i. vertitur circa
 illa tempora, nempe præteritum, præsens, & futurum; sicuti re-
 12 rum dicitur in q. 13. illa coniectura, i. quæ de animo est, spe-
 cialiter appellatur, cum hoc ius, ff. de vulg. & pup. subit. & l. si
 13 de leg. 3. cum ad iuris p. p. prius quæstio in princip. Est itaque
 14 quæstio i. facti, cum quæritur, an factum sit, vel non sit: an cogi-
 15 tatum sit, vel non sit. Quæstio vero iuris est, si cum ambigunt
 an secundum legem recte factum sit, si scire poterit, vel non
 16 quid iure iura ea de re stauerint: Et idem dicimus eam quæ facta
 17 sunt, esse aliquod incerta in apud legem, quàm apud iudicem
 18 Et verò, quæ ex iur. i. sunt, certa apud legem ipsam sunt, & nomen
 19 eorum ff. de iur. & iur. l.

Sciendum est etiam secundo loco, quod alia in significatione
sumitur iura separatum a factis. Nam ea facti i esse dicimus, vel
vel oculis ipsi cerni, vel manu tacti, vt quid corpore, possunt.
Ius vero afferimus esse quod incorporale, quod nec oculis cer-
ni, nec manu tangi potest, *vt ut sit de rebus corporeis, et incorporeis.*
Cum itaque quartum (vt propius ad rem accedamus) an prae-
sumtio iuris quod facti, vel quid iuris, dubitatio potest esse duplex
vel esse duplex iuris & facti significatio. Si iuxta primum signifi-
cationem iuribus factum & ius, dicendum est quod posse confide-
rari. Primum illud quod actum fuit. Exemplis res redditur clarior
Maritus cum vxore habitauit, natus est ex illa vxore filius. Hunc
totius facti euentum, ipsum factum appellamus. Ita porro, occidit
Caius Sempronium. Hoc factum ipsum dicimus. hocquid quod
consideratur, est coniectura ipsa, quae ab eo facto ducitur, vel
quod circa factum versatur. Et haec aliquando est iuris, aliquando
non. I si iuris cum a iure ipso diffinita & approbata est, vt pura,
quod filium ille natus ex ea, quae cum viro habitauit, praesumit-
tur ab eo viro genitus aut procreatus. Haec praesumptio & con-
iectura, ab ipso facto ducitur: & iuris ob id dicitur, quod lex cum
approbauerit, *ipsum, ff. de his qui funt sui vel alieni. n.* Non iuris
est praesumptio, vt pura, quod Caius occidit Sempronium,
praesumptio circa factum ipsum versatur, vt qui ex iuribus iu-
micus, quod vilis sit exire domum gladio crenato haec praesump-
tio, & huius similes, non possunt iuris, cum a iure approba-
tae non sint. Si vero sumamus factum & ius in secunda illa signifi-
catione, tria erunt iura consi-
deranda. Primum ipsum factum,
circa quod versatur praesumptio, vel a quo praesumptio ducitur.
Et hoc vero facti est, *vt diximus supra.* Quando enim constat
Caium occidisse Sempronium, facti quod iud est, & quod corpo-
rale, quod oculis cerni, & manu tactum potest. Et de hoc non est
dubitatio. Secundum quod consideratur, est coniectura, vel
praesumptio, quae versatur circa factum, vel ab eo ducitur, vt
tota, quod Caius occidit Sempronium, coniectura sit ex eo, quod
Sempronij inimicus fuerit, quod vitis sit egegit domum ipsam
eruent. Vel quod filius ille natus ex ea, quae cum viro habitauit,
praesumatur ab eo viro procreatus. Haec coniectura, & praesump-
tionem ducere, non potest dici quod factum, cum nec oculis cer-
nere, nec unam tangi possit. Et ideo opus est dicere, esse
quoddam, id est quod incorporale & intellectuale, quia totius in-
tellectus hominis versatur circa ius iuris rei cognitionem, an sit
ecce ab eo coactus sit, an ab illo procreatus. Hinc denegatur erro-
r Iohannis Bolognesii, qui scripsit, praesumptionem hominis esse quod
facti, quia pender ab operatione intellectus hominis, quae sine
operatione tri per, an ille, est facti. Recte quidem air operationem
ipsam hominis esse facti, vt saeuissimum esse factum ipsum fumi-
dum, quod illi est censur praesumptionem illam ab intellectu homi-
nis non rem, esse est facti, cum verum quod inuidibile sit, facti
est vitium illa praesumptio illa lege ducit, quam esse quod iuris Polo

genus ipse afferunt. Terrum, quod hac in re confiderari potest
libud est, quando praesumptio & coniectura esse sumpta atque ducta
vel a lege, vel ab homine; ut puta, conficitur Caium & Cai Sclavore vi-
bitate, & Caium perperit filium, lex pronuntiatur, Caium filium
illum procreasse. Hæc pronuntiatio libi sumpta, & in esse deducta
praesumptio, dicitur esse quod facit libi sit quid, quod oculis cer-
nere potest. Ita etiam in hæc cognovit Sempronium oculum, &
Caium ei fuisse inimicum, Caiumque ipsum esse domo, in quo Sem-
pronius repertus est oculis gladiæ cuncto egressum, pronunti-
atque, declarat iudex, Caii hunc occidisse Sempronium. Hæc de-
claratio quid facit est. Ex propterea erravit idem Boetius, dū
scripsit, præsumptionem in lege introductam, esse quod iuris, &
quod intellectuale. Et licet hoc fassum, cū introducta ipsi præ-
sumptionem non facit.

QVAESTIO XII.

Præsumptio, ac circa rem, & animum, quomodo
veritari dicantur.

S Y M M A R I A.

- 1 *Presumptiones & coniecturae circa duo versantur, nem scilicet & animi*
2 *non.*
3 *Coniectura de re considerat tria tempora, praeteritum, & futu-*
4 *rum.*
5 *Coniectura de re, retinet nomen generis, & saepe dicitur quesi-*
6 *ti facti.*
7 *Coniectura de animo, versatur & ipsa circa tria tempora.*
8 *Coniectura de animo, appellatur quesiio voluntatis.*
9 *Tempus praeteritum maxime valet in iudi-*
10 *ciis, nec enim nemo, nisi quatenus iudex sit.*

[illegible]

QVÆSTIO XIII.

Præfationes quibus à sedibus ducantur, variæ
commemorantur opiniones.

SUMMARY

- 1 *Sedes et loca* et quibus coniectura et praesumptiones dantur, rursus
apertus propter aliquid, regitur quod loquendum est. Invenimus, argumen-
tum generis et speciei.
- 2 *Alia est opinio de officiis divinis*, constituta in rebus regum, a. n. 2.
- 3 *Quid sit*, quod natura vel deum in se habet per adde praesumptum.
- 4 *Mutatio temporis* et in re.
- 5 *Praesumptio* et in re in melius et contra.
- 6 *Opus vobis*. Cuiusque praesumptio est in summa natura, leges, et
admiranda et contra praesumptum.
- 7 *Sedem et locum* et quibus coniectura dantur, et diversa sunt
partium et coniecturae et apud interconclusionem et apud Rhe-
toras.
- 8 *Sedes et loca* et quibus duci, et ad quae refertur coniectura non respici-
t. Et dicitur.

QUÆRO decimotertio, quibus & locis ac sedibus dantur
presumptiones & conjecturæ. Hæc in re varix fuerunt scrip-
torum partitiones enumerationesq;: Ex nostris I Specul.
initio de præsumpt. p. 5. c. 1. fedes & loca, & quibus conjecturæ, & præ-
sumptiones dantur. hæc, quæ summam ad scripti, longa se-
rie enumerat. Causam scilicet, personam, locum, tempus, qualita-
tem, iuramentum, utilitatem, fidem, fugam, negligentiam, cõ-
suetudinem, familiaritatem, vicinitatem, obscuritatem, eundem
dignitatem, dilectionem, quantitatem, societatem, frequentatio-
nem, & ætatem. Quæ sunt partitio ac enumeratio recipienda non
est, cum loco sedum, & locorum, recensatur. Speculator argumẽ-
torum genera imò plura sunt, quorum vnum sub altero conti-
netur. Cum enim sedes à causa sit simpla, lateq; (ut suo loco dice-
mus) pateat, sive & continet causas illas ex vicinitate, fletu, fuga, &
alia plura: & recentioribus autem, inagmè nominis Andreas Alciatus,
qui accurate magis quàm aliter quibus hæc tunc conscripsit de
presumptionibus crudelitissimus commentarius, is inquit in eo
tractatu præsumptionum tres tantum regulas, vterq; præcipuas
fides & quibus conjecturæ, & præsumptiones omnes duci posse
videntur, ita constituit. Vna est, Quod qualitas quæ naturali
homini inest, semper adesse præsumitur. Altera est regula, Quod
terminatio sit præsumitur. Tertia regula est, quod si semper præ-
sumptio sit in meliorem partem. Ex tribus his regulis duas illas
omnes, quæ egregie explicat, præsumptiones ducit. At viderint
autem an loca & sedes præsumptionum hæc dici possint. Probabili-
ter non videtur partito, quæ iacet Ioannes Corialis in *Commen-
tariis de iure & iuris artium red. gend. parte tertia, cap. 8.* quæ Præsum-
ptiones sumi vult à natura, à lege, & ab ac. identis. Sed verè
hæc non sunt fedes, & quibus dantur præsumptiones, si rectè
perpendas. Et quemadmodum varia est hæc partitio ac enu-
meratio, apud iuris nostrum interpretes, ita etiam multiplex diuisio
fuit apud Rhetores. Nam Arist. lib. 1. *de rhet. orum* recenset varia
loca & quibus conjecturæ hæc dantur: verum tamen vna miscet,
& locos, quæ hunc non pertinent. Alii est diuisio apud Cicero-
nem in partitionibus *ut aetatis, alia in Topica*, alia etiam fuit Fabij
Quintilian lib. 5. *instit. rei. et. ac. de p. partito*, ut scilicet duc tan-
tum sine fedes & loca & quibus hæc præsumptiones, quæ ille argu-
menta appellat, duci possint à personis, & re. Cætera omnia, vt
causa, tempus, locus, occasio, instrumentum, modus, vult esse ac-
cidentalia quædam. De his aliqua dicemus int. q. 16. Quo quidem fe-
des, & loca, & quibus duc, & ad quæ refertur conjecturæ omnes
possunt, hæc esse existimarem personam scilicet, causam, factu,
dictu, non factum, non dictum. Quæ sunt singula loca, vt explicet
commodus, singulis propoliis questionibus pertractabo.

QVÆSTIO XIV.

Præsumptionem versari circa decem predicamenta,
& quomodo, diligenter expolitum.

SVMARIA.

- 1 Substantia alia corporea, alia incorporea.
- 2 Præsumptio versatur circa substantiam corpoream.
- 3 Hæmo paulo ante ipsam præsumptio efficitur.
- 4 Rea quæ ante præsumptio efficitur.
- 5 Affectus hominis vultu, vel non exteri, id probat debet.
- 6 Præsumptio versatur etiam circa substantiam incorpoream.
- 7 Dominum vel possessorem præsumitur, qui antequam.
- 8 Præsumptio versatur circa predicamentum quantitatis.
- 9 Quantitas alia continua, alia discreta.
- 10 Quantitas continua quid.
- 11 Aget præsumitur ex circumstantiis, quæ circumstant.
- 12 Quæ sunt alia discreta quid.
- 13 Quæ sunt alia discreta quid.
- 14 Quæ sunt alia discreta quid.
- 15 Quæ sunt alia discreta quid.
- 16 Quæ sunt alia discreta quid.
- 17 Quæ sunt alia discreta quid.
- 18 Quæ sunt alia discreta quid.
- 19 Quæ sunt alia discreta quid.

- 20 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 21 Præsumptio versatur circa affectionem, & intellectus.
- 22 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 23 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 24 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 25 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 26 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 27 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 28 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 29 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 30 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 31 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 32 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 33 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 34 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 35 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 36 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 37 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 38 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 39 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 40 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 41 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 42 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 43 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 44 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 45 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 46 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 47 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 48 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 49 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 50 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 51 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 52 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 53 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 54 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 55 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 56 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 57 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 58 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 59 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 60 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 61 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 62 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 63 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 64 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 65 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 66 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 67 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 68 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 69 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 70 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 71 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 72 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 73 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 74 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 75 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 76 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 77 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 78 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 79 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 80 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 81 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 82 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 83 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 84 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 85 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 86 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 87 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 88 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 89 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 90 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 91 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 92 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 93 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 94 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 95 Præsumptio versatur circa affectionem.
- 96 Præsumptio versatur circa affectionem.

Expositio est de cuiusq; moribus, ita quod ab eo factum, & non
 factum, ut exilimari potest. Ita dicimus, quod praesumptum sit
 bene gerere in senectute, quod bene egi in iuventute, *cap. de iur. iur.*
17. de praesumpt. & de iur. iur. l. 1. de iur. iur. l. 1. de iur. iur. l. 1.
 Item si sit praesumptum, & illam totam contrariam su-
 15 perpositionem multis exemplis ostendit. *l. 1. de iur. iur. l. 1. de iur. iur. l. 1.*
 Item si sit praesumptum, & illam totam contrariam su-
 perpositionem multis exemplis ostendit. *l. 1. de iur. iur. l. 1. de iur. iur. l. 1.*
 Item si sit praesumptum, & illam totam contrariam su-
 perpositionem multis exemplis ostendit. *l. 1. de iur. iur. l. 1. de iur. iur. l. 1.*

Attulit praesumptura sit, *expositio de praesumpt. l. 1. de iur. iur. l. 1.*
 Item si sit praesumptum, & illam totam contrariam su-
 perpositionem multis exemplis ostendit. *l. 1. de iur. iur. l. 1. de iur. iur. l. 1.*
 Item si sit praesumptum, & illam totam contrariam su-
 perpositionem multis exemplis ostendit. *l. 1. de iur. iur. l. 1. de iur. iur. l. 1.*
 Item si sit praesumptum, & illam totam contrariam su-
 perpositionem multis exemplis ostendit. *l. 1. de iur. iur. l. 1. de iur. iur. l. 1.*

Ab inertia & negligentia coniectura facimus, ut faciat &
 20 Arianus in *supra allegat. l. 1. non o. res. l. 1. de iur. iur. l. 1.*
 Item si sit praesumptum, & illam totam contrariam su-
 perpositionem multis exemplis ostendit. *l. 1. de iur. iur. l. 1. de iur. iur. l. 1.*
 Item si sit praesumptum, & illam totam contrariam su-
 perpositionem multis exemplis ostendit. *l. 1. de iur. iur. l. 1. de iur. iur. l. 1.*

Bona fortune 1 a quibus multisque quoque coniectura & praesumptio-
 nes sumimus, habent Genus, Affectus, Patria, Amicitia,
 23 Opes, Honores, Coniectura itaq; a genere 1 ducitur, & cum
 dicimus, si iam praesumi talem fuisse qualem habuit Patrem, Quo
 24 sane exemplo ad rem hanc recte fuisse Fabium lib. 1. *instituta.*
cap. 10. Nam (ut ille) similes parentibus ac maioribus suis

filij utrumq; erediuntur, & nonnunquam ad honeste rursusq;
 viuentium inde causa fiunt. Hinc dicit Sertorius nosse *Matthi*
cap. 7. Non potest arbor mala, bonos fructus facere, & neque ar-
bor bona, malos fructus facere.] Et Aristoteles etiam fuit senten-
tiar. l. 1. de polit. cap. 1. consistentem celi (inquit) ex melioribus
orior esse meliores. Et rursus lib. 1. de rhet. ita scribit. (Nemini
 est oblitus, qui ex bonis ceterisque parentibus nati sunt, eos con-
 firmare fieri fuis maioribus non dissimiles.] Et iure nostro
 probatur *in l. cum videretur, ff. de alim. & collig. & de iur. iur. l. 1.*
 Item si sit praesumptum, & illam totam contrariam su-
 perpositionem multis exemplis ostendit. *l. 1. de iur. iur. l. 1. de iur. iur. l. 1.*

Ab aliminate coniectura ducta, & pericidia: quo ac-
 26 culabatur, Roscium Amerinum excusabat atque defendebat
 Cicero. Ab amicitia sumitur 1 coniectura tam quando male
 sunt, quam cum bonae. Cum amicitia meliorum extat male de
 eo praesumitur, *cap. de iur. iur. l. 1. de iur. iur. l. 1.*
 Item si sit praesumptum, & illam totam contrariam su-
 perpositionem multis exemplis ostendit. *l. 1. de iur. iur. l. 1. de iur. iur. l. 1.*

Ab amicitia bonorum, bona sumitur praesumptio Salo-
 mon Proverbia. *cap. 1. de iur. iur. l. 1. de iur. iur. l. 1.*
 Item si sit praesumptum, & illam totam contrariam su-
 perpositionem multis exemplis ostendit. *l. 1. de iur. iur. l. 1. de iur. iur. l. 1.*

amicus homini iracundo, neque ambules cum viro furioso, ne
 forte dicas feminas eius, & sumas scandalum animae tuae. *Item Pro-*
pheta Psal. 17. Cum sancto sanctus eris, & cum viro innocente in-
nocens eris, & cum electo electus eris, & cum peruerso peruer-
eris.] Haec & alia egregia ad rem hunc congerit bimanicas Catholi-
corum institutionum, ita sode praesumpt. l. 1. de iur. iur. l. 1.

A patra sumitur 1 coniectura, l. quod sit sit, *l. 1. de iur. iur. l. 1.*
 de ed. ed. *Cassiodorus in Lademone, super. 237. ff. de iur. iur. l. 1.*
 Exprebit possunt, quo de natione dicimus supra. Ab opibus conie-
 29 ctura 1 facimus, ut cum dicimus diuitem & opulentum, non
 praesum 1 praesumptum, ut fallum testimonium ferat, *l. 1. de*
 30 *testib. l. 1. de iur. iur. l. 1. de iur. iur. l. 1.*
 Item si sit praesumptum, & illam totam contrariam su-
 perpositionem multis exemplis ostendit. *l. 1. de iur. iur. l. 1. de iur. iur. l. 1.*

QVAESTIO XVI.

Praesumptio ex quibus animi affectibus colliga-
 tur atque ducatur.

SUMMARIA.

- 1 Praesumptio dicitur ab animi affectibus.
- 2 Coniectura dicitur a sensu.
- 3 Praesumptio colligitur ex animi trepidatione, mutatione vultus, & alijs, ut in l. 1. de iur. iur. l. 1. de iur. iur. l. 1.
- 4 Coniectura fit a tactu, ut in l. 1. de iur. iur. l. 1. de iur. iur. l. 1.

QVAERO decimosexta, an & a quibus animi affectibus ducatur praesumptio, et ex multis animi affectibus ducatur
 1 est. Ductur enim 1 sit, ut in c. 1. verum, *z. q. 1. q. 1.*
 Item si sit praesumptum, & illam totam contrariam su-
 perpositionem multis exemplis ostendit. *l. 1. de iur. iur. l. 1. de iur. iur. l. 1.*

Ita dicimus ex animi trepidatione, mutatione vultus & simi-
 3 libus animi affectibus praesumptionem colligi, verum vel fallum
 teste dicimus, *l. 1. de iur. iur. l. 1. de iur. iur. l. 1.*
 Item si sit praesumptum, & illam totam contrariam su-
 perpositionem multis exemplis ostendit. *l. 1. de iur. iur. l. 1. de iur. iur. l. 1.*

Ita dicimus ex animi trepidatione, mutatione vultus & simi-
 4 libus animi affectibus praesumptionem colligi, verum vel fallum
 teste dicimus, *l. 1. de iur. iur. l. 1. de iur. iur. l. 1.*
 Item si sit praesumptum, & illam totam contrariam su-
 perpositionem multis exemplis ostendit. *l. 1. de iur. iur. l. 1. de iur. iur. l. 1.*

QVAESTIO XVII.

Praesumptio quomodo sumatur atque ducatur a
 causa, & quae dicatur causa, &
 quodplex.

SUMMARIA.

- 1 Causa fit quae sit, ut in l. 1. de iur. iur. l. 1. de iur. iur. l. 1.
- 2 Causa

2 *à tempore ad tempus*, num. 4. Et vterque dixit, quod ad hoc vt hæc argumentatio procedat à præterito ad præsens, requiritur i duo extremam pte p veterum verum, & hoc est extremum, à quo, & præsens possibile, & hoc est extremum, ad quod. Huius præsumptionis exempla adderri alibi possum multa, vt dixerit Bald. & Euerard. hanc præsumptionem verari circa decem prædictamenta de quibus quidam ab aliis dixerunt supra. Et quod hic casus ex pte cur, dicit vel tria exempla addideram, præter illa Baldi, & Euerardi. Et sic exemplum ex c. præterito, l. 2. de transact. vbi Bald. Aib. & ceteri, quo loci futurum hæc præsumptio, quod qui tempore præterito fuit i subditus, ita etiam nunc præsumatur. Secundum adferri potest exemplum ex l. eum, qui voluntatem, ff. de pmbat. & l. cum hic status in princ. ff. de donat. inter vir. & vxor. quibus in locis colligitur præsumptio, quod is, qui fuit certis voluntatis, & opinionis, eiusdem quoque, & hunc præsumatur. *Qua dere dixerunt inf. l. 2. l. 6.*

3 Terrium est exemplum, quod si quis rem aliquam habuit præterito tempore, præsumitur etiam hodie habere, & sicque præsumitur i quod cas non amiserit, si quis ex argens. 2. §. vlt. ff. de edem. & l. 1. §. vlt. in fin. ff. de testam. & al. rem tradit Alciat. in d. reg. 2. præsumpt. 25. num. 1. post Alex. m. deus. de leg. 1. & Felin. in c. vlt. de probat. & dixerunt c. post inf. l. 2. de probat. 21. vbi declarabimus, quod amissa rei præsumatur. Quo ex rei futurum præsumitur, quod ille, qui erat i diues, sit etiam hodie. Itaque in fin. autem factus a. in verbo, & pte in a. vbi de equis dicit, quoniam probat inf. l. 2. l. 6. in d. non si necesse, p. 1. §. de probat.

4 Quartum est exemplum ex traditione Bart. in l. filio, in princ. ff. de adim. legat. cum dixit, quod homo i scire hodie præsumitur, quod antea sciebat.

5 Quintum est exemplum ex c. vltim. de success. ab intesta. quod dicitur, quod ille, qui tempore præterito fuit furiosus, i ita etiam nunc talis præsumitur. Et simile est ex gloss. in c. cum veter. tan. vides. de elect. quod ille, qui præterito tempore ager, i & infans fuit, i etiam nunc præsumitur. *Qua dere viderunt decem inf. l. 2. l. 6.*

6 Declaratur hic casus vt non t procedat, quando res sunt variabiles ipso tempore cursu, vel ex ipso naturae necessitate, vel verisimilitudine, vel ægendi qualitate. Sicuti dicitur, quod ille, qui olim fuit infans, t non præsumitur etiam hodie infans, l. item c. de probat. Nam necessitas naturae repugnat. *Qua dere viderunt decem inf. l. 2. l. 6.* Itaque ex verisimilitudine dicitur, quod ille qui i pueritia i noluit literas, non præsumitur hodie nescire, cum verisimile sit hominem quod dedit dicere posse. *Sic huius de leg. 3. & c. fletu tempore, de scriptis. l. 6.* Ita ex qualitate agendi dicitur, non præsumi quod ille, qui olim t percussit, etiam hodie percussit, l. etiam maius ff. locati. Et alia, ita declarando, scribit Alciat. in d. regul. 2. præsumpt. 25. num. 1. vers. & d. præsumpt. post Baldum in d. l. ex persona. C. de probat. et c. simile, quod tradit Anch. in c. vlt. num. 9. inf. de fig. & m. d. cum dixit, mulierem cum viro dormierit non præsumi de infamia in præsens, quod scilicet hodie non præsumatur corrupta, si antea non erat.

7 Tertius est casus huius capitis, quod præsumptio ducatur i à tempore præterito ad futurum, vt tradit Euerard. in d. l. 2. l. 6. *à tempore ad tempus*, num. 1. Exemplum adferri potest primum ipso Euerardo auctore, ex c. femel malus. de regulis iuris in sexto. qui præterito tempore malus fuit, præsumitur etiam quod erit malus in futurum. Ita in c. mandata. & c. scrib. am. de præscript. vbi quis negligens i in præterito fuit, præsumitur etiam negligens de præsentibus. *Et statim duo inf. cum Abbat. & alij. ff. de i. l. 2. §. de Senat. Ita quoque in l. qui §. i. ff. de accus. qui præterito i tempore per calumnia accusatus, ita etiam præsumitur in futurum calumniari velle. Secundum exemplum adferri potest, ex c. lites in fi. de præsum. quo loci futurum hæc præsumptio, quod qui femel i perituri fuit, erit & in futurum perituri. *Et dixerunt inf. l. 2. l. 6.* Tertium exemplum potest sumi ex c. vlt. vbi gloss. in int. de iniurijs. vbi qui remittit i iniuriam præsumitur etiam remittisse in futurum. Quartum est exemplum Abbatibus, & aliorum in c. scribam. de prelatum. quod ille, qui i præterito i tempore illudicet negligenter in iure Canonico, etiam in futurum negligenter illudicet in iure civili. Quintum exemplum adferri potest in l. in ipsius. C. de iud. et c. vlt. Bald. vbi dicitur i iniurijs præsumitur. & c. in futurum talis. *De hoc exemplum statim i opusculis suis locis. Et possident loci in casibus illis**

quæ sumitur à præterito ad futurum, nemquam est iuris, & de iure, sed iuris tantum. *Qua dere dixerunt supra.*

Declaratur hic casus, vt locum non habeat in his t quæ cursu temporis mutantur, si autem in declaratione præcedentis cap. Secundo est huius questionis caput, de præsumptionibus, quæ sumitur à tempore præsentis i ad alia tempora: quo sane in capite, tres quoque casus distingunt.

Primus casus est, quod à tempore præsentis præsumitur etiam ipsum præsens. Ita gl. in d. c. si rem de præsumpt. Euerard. m. d. *Centuria legalis in locis, à tempore ad tempus*, num. 17. Exemplum est ex c. qui crimin. 6. q. 2. c. 1. de accus. in quibus sumitur præsumptio, quod si quis de præsentis sit i criminiosus, non bono zelo accuset. Hinc est, quod regulariter t non creditur confesso, se commisisse aliquod crimen vna cum Caio, & Sempronio socijs suis, l. vlt. C. de accus. Ea est ratio, quia cum confiteri ipsum confitendum esse criminiosum & indignum, cui hies adhibetur, non etiam ei creditur de socijs criminis. *Qua dere viderunt inf. l. 2. l. 6. de arbitris iudicum. & c.*

Secundus est casus huius secundi capitis, quando præsumptio sumitur i à tempore præsentis ad futurum, vt verè sumi tradunt gloss. in d. c. si rem de præsumpt. & ibi Doct. & Euerardus in d. *à tempore ad tempus*, num. 18. Exemplum adferretur ex cap. si quis diaconus, 50. dist. 1. in quo loci habetur, quod ille, qui est i præsentis negligens, erit etiam negligens in futurum. Adferretur quoque exemplum, quod ille, qui saltem commisit de præsentis, in idem facturus in futurum, & ob id, ei non adhibetur fides, nec relinquitur facultas conscientie ad illa instrumenta. *Ita tradunt l. 2. m. l. Bartolus. num. 55. ff. de i. p. p. & Marfil. inf. §. 2. Et dixerunt inf. l. 2. l. 6. præsumpt. 25. vbi declarabimus. Et etiam tertium exemplum ex c. quia aliquando, §. dist. 1. in fin. quod in hunc sententiam annotatur Bald. & Felin. in c. mandata. num. 1. de præscript. vbi qui nunc est incontinens, i præsumitur, quod etiam erit incontinens in futurum.*

Tertius est casus huius secundi capitis, quando præsumptio ducitur i tempore præsentis ad præteritum. Quo quidem in re illud i prius sciendum est, quod ad hoc, vt hæc argumentatio loci habeat, requiritur extremum à quo verum, vt est status præsentis. Et extremum ad quod possibile, vt est status temporis præteriti. Ita tradit Bald. in d. l. ex persona. col. 1. vers. secunda materia. C. de probat. & Euerard. in d. l. 2. l. 6. *à tempore ad tempus*, num. 20. Quo autem modo sumatur hæc præsumptio à præsentis ad præteritum, distinguentur sunt vna cum Bald. & Euerardo præteritis in locis, aliquæ causas. Quorum primus est, quando veterum i in materia necessaria. Et tunc omnino procedit argumentum, & præsumptio. Exd. plium est sumi hodie maior: Ergo non solum præsumptio, sed etiam necessitate naturali sequitur, quod retro fuit minor. *l. minor. 25. annis ex effectu §. de minor. Secundum est exemplum, sumi naturæ, ergo sui coceptus §. in amb. de regit. & ea, quæ pariter in venditio mense. Quo sane exemplo vbi sunt Bartolus in d. l. ex persona. col. vlt. vers. secunda quando C. de probat. & Bald. in l. qui v. n. c. ad l. l. de acule. Floria in d. l. non si necesse, in fin. de probat. & Alciat. reg. 2. præsumpt. 26. num. 2. vers. aut tunc. Tercium exemplum est si vinea, fundus ve fructus producit, præsumptio necessaria sumitur, quod iam fuerit cultus, ita Bartolus in d. l. ex persona. col. vlt. vers. secunda quando Floria in l. vlt. in fin. de probat. & Alciat. in d. præsumpt. 26. num. 2. vers. dicitur hodie.*

Secundus est casus, quando veterum in materia, impossibile i stare in eodem statu, tunc ex præsentis non præsumitur in præterito. Exemplum sit secundum Baldum & Euerardum prædictos, si dico, hodie sum maior viginti quinque annorum, ergo retro fuit maior. Non enim hæc argumentatio, & præsumptio duci potest, si tunc em. c. de in integr. rest. & l. cum t. C. de probat. & ibi Bartolus in d. l. 2. l. 6. de minor. 25. annis.

Tertius est casus, quando veterum in materia contingenti. Quo quidem in casu solent subdistingui duo alij casus. Primus est quando præsens latens, potest concurrere cum naturali veritate antecedentis, & tempus ipsum præsens habet fed præteritum, vt finit ad principium. Hoc in casu sine controveria, ex præsentis præsumitur in præteritum. Ita Bartolus in d. l. ex persona. v. n. c. vers. primo casu. C. de probat. Floria in l. non si necesse, num. 2. ff. de probat. & Alciat. in d. præsumpt. 26. num. 2. vers. falli quare. Exemplum adferretur ex l. 2. & Iulianus, §. proinde, ff. ad D. S. Macedon. vbi si filius coeperit rem patris pecunia mutuo suscepit, præsumitur ad initio eo animo suscepisse: atque ita locutionis est dispositio. S. C. Macedoniana. Adferretur & secundum exemplum, quod si quis

nia. in cap. l. c. pater. §. pater. scriptis. scripturae ordinem obseruandum est. Magis vult. l. heredes pater. §. fed. & l. notis. ff. de test. quo loci ita scribit Vipianus. [Vt] placet coniecturam fieri eius quod reliquum est ex vicinis scripturis, vel ex consuetudine patris. fam. vel regionis. [Verum] Aeneas cum loci in d. §. fed. & fuerit am. in s. nota. satis facit, quod scilicet in ordo Vipiani non in spectandus, sed iuris iuliani, ut plenior. Imò ipsemet Vipianus in l. nomen, de lega. 3. cum paulo exadum concordat in his rebusque, hanc ipsam ducim præcedenti & sequenti scriptura posteriore loco collocatam. Quocirca aduersus Calprensem insensur ceteri omnes, ut asserit l. l. m. d. l. §. si seruus plurimus. §. vii. n. 2. de leg. 1.

Illud autem hic præter Accursum & ceteros censio animaduertendum, huiusmodi in d. §. vi. in illis verbis. Item eorum, quæ præcedunt, vel quæ sequuntur summam, scripta sunt spectanda, [Id]uas] coniecturas facit. Vna est à verbis antecedentibus, altera à verbis subsequenibus. Quas sane separatas coniecturas male nostri vna miscent, & vnam folam coniecturam. Concedo vnam illam esse posse coniecturam, cum verba subsequen[tia] præcedentibus conueniant. At quando vel diuersa vel pugnantia sunt, dicæ sumi possunt coniectura, vna alteri repugnans.

11 Illa tamen, quæ i ducitur à verbis præcedentibus alteri, quæ sumitur à subsequen[tibus], antefieri debet. Nam & hoc iuliani ordo significat acritum obseruatum est à Papiniano in l. c. pater. §. cum opus est, de leg. 1. Et ratio ipsa funder, quod facilius præcedentia insunt in sequentia quam e contra. Quocirca dicere solemus, quod clausula i præcedens potentior & fortior est, ut sequentia determinet, quàm e contra. quousq. vbiq. de leg. 3. & scripti post Bart. & alios lib. 2. de arbitratu, in casu §. 4. num. 19. & lib. 2. n. 10. dixi cum Bartolo, quod ad antecedenti prouenit, magis debetur sequenti, quàm e contra. Et ad rem scribit plura Tiraquel de test. conf. §. 1. gl. 1. §. 1. num. 24. Et ad rem aliqua dicemus infra subsequenti lib. in præsumpt. §. 2.

QVAESTIO XXIX.

Præsumptio vna validior & firmior altera, quæ dicatur, copiose declaratur.

SVMARIA.

1. Præsumptio legit, quando aut quæ casu validior sit præsumptione hominis.
2. Præsumptionem legit cum præsumptione hominis concurrere, iudex veram velit, iudicet aut adhibere potestatem.
3. Præsumptio faciem consistere & valere actum, credetur firmior ac ceteris potentior.
4. Præsumptio proueniens ex substantia, præualeat ei, quæ descendit à solennitate.
5. Præsumptio benignior, iudex atque potentior.
6. Coniuncta communis iuri aduersum, firmior reputetur ea quæ iuri specialis militat.
7. Præsumptio specialis, generis est potentior.
8. Præsumptio inagis specialis, dicitur specialis præualeat.
9. Præsumptio accidentalis, debilius est naturalis.
10. Coniectura inagis verisimilis, validior est.
11. Præsumptio pro eo firmior est ea quæ pro altero sit.
12. Coniectura descendens à quasi possessione, potentior est ea, quæ quælibet rei præsumitur liberi.
13. Negativa præsumptio, fortior est affirmativa.
14. Causa & qualis sit negativa affirmatiua est potentior.
15. Præsumptio in actum naturalis fundata, potentior illa dicitur, quæ ratione civilis.
16. Coniectura quæ videtur absurda & inaequalis, firmior est & validior.
17. Præsumptio ducta à facto firmior est ea, quæ sumitur à non facto.
18. Præsumptio consensu & fauore facti aucta præualeat ei quæ dicitur de illius non præsumi.
19. Excommunicatus, siemel adhuc præsumitur excommunicatus, si magis actum sit consensu.
20. Partis pro salute aucta tutior amplectenda.

QVAERO vigesimo nono, quantum altera ex his duabus diuersis, vel contrariis præsumptionibus & coniecturis, eodem in actu concurrentibus, validior ac potentior sit. Hanc questionem rectè in comment. de arbitratu iudicum, lib. 2. casu 471. ibiq. satis diligenter examinavi. Verum cum post impressos

Mineb. l. præsumpt.

illos labores nonnulla occurrerint, non grauior facinus in scriptis hic repetere, & reliqua addere. Hæc disceptatio altera de duobus modis intelligi potest. Primo quod à specialibus præsumptionibus legè approbata, reputatur per summam hominis.

Hoc in casu dubium non est, legis i præsumptionem esse validiorem: sunt in præsumptionibus Curt. in c. 1. §. 1. num. 6. Secundo modo, quando agitur de duabus præsumptionibus, vel iuris, vel hominis inter se.

Hoc casu relinquatur iudicis arbitrio i iudicandam quæ sit potentior & firmior, quemadmodum scripsi in d. l. 472. num. 2. sententia abbatum in c. 2. num. 5. de elect. Non & illa sententia d. 1. m. c. antecedit, num. 4. de crimine falsi, & laudat, et v. de iura test. §. 1. §. 1. de verisimili, num. 14. Porro hic ego commemorabo quæ à nostris solum indicari potentiores firmioresque præsumptiones: siue rectè in d. casu 472. & illi aliter adurgam.

Primo illa præsumptio & coniectura creditur ceteris potentior, i quæ actum valere & consistere facit. Ita in d. l. 472. num. 2. scripsi in d. casu 472. num. 2. & ex ipso differunt in d. lib. 2. m. præsumpt. 2.

Secundo illa præsumptio quæ à substantia prouenit, dicitur potentior illa, i quæ descendit à solennitate. Ita scripsi in d. casu 472. ex sententia Hieronymi Bugie, num. illi accedunt Alexan. in l. m. c. de iudicium, num. 1. C. de testat. & Alciat. in l. 1. §. §. quæ iura, num. 3. in fin. ff. de verb. oblig. ad d. l. c. textum non codicum, quem etiam expli. d. 1. num. 1. in i. præsumptio.

Tertio illa præsumptio & coniectura indicatur potentior, quæ est benignior. Ita scripsi in d. casu 472. num. 3. & in fine Bart. in m. c. de iudicium, num. 1. C. de testat. & Alciat. in l. 1. §. §. quæ iura, num. 3. in fin. ff. de verb. oblig. ad d. l. c. textum non codicum, quem etiam expli. d. 1. num. 1. in i. præsumptio.

Quarto illa præsumptio & coniectura iudicatur firmior & potentior, quæ i iuri communi inhereat: & illa debilius, quæ iuri specialis. Ita multarum antecessor scripsi in d. casu 472. num. 11.

Quinto illa præsumptio & coniectura potentior & firmior existimatur i quæ est specialis, & illa debilius, quæ generalis: sicut copiose post multos scripsi in d. casu 472. num. 1. & illi vbiq. antecessores accedunt cuncti Natta in conf. 164. num. 1. lib. 2. Romuald. in c. 1. m. l. precib. m. 17. C. de impub. & alijs falsi.

Sexto illa præsumptio & coniectura est potentior, quæ est magis specialis, si enim duæ præsumptiones in specie concurrunt, sed vna est altera specialior, i hæc alteri præualeat. Ita scripsi in d. casu 472. num. 18. vbi similibus comprobauit.

Septimo illa præsumptio & coniectura est firmior & potentior i quæ est naturalis, & illa debilius quæ est accidentalis. Ita aduersitate Baldi & Cravetta scripsi in d. casu 472. num. 19. Illi non addo Parisium in conf. 73. m. 62. l. 2. & C. de iura in conf. 12. m. 1. lib. 2. Non hic repetam declaraciones & similia, quibus nunc expliam tractatum in d. casu 472. l. 2. legi faci. vbi in l. 1. o. postulat.

Octauo illa præsumptio & coniectura est validior, & potentior, i quæ verisimilitudini magis aduenit. Ita scripsi in d. casu 472. num. 22. antecessoribus Franc. Bionni, & similibus comprobauit.

Nono illa præsumptio & coniectura iudicatur firmior & potentior, quæ est pro reo, quàm illa quæ est pro actoris. Ita antecessoribus Cravetta scripsi in d. casu 472. num. 25. Non antecessoribus addo Curium in iuri in conf. 90. num. 1. Alexan. in testat. de præsumpt. reg. 2. præsumpt. 21. in fin. & Bionni in lib. 1. c. m. iura, h. de præsumpt. num. 1. & folium differunt in d. lib. 2. m. præsumpt. 97. vbi expli. addit i fauore actoris ff. de reg. iur.

Decimo illa præsumptio & coniectura quæ descendit à quasi possessione est potentior illa, quæ est, quod quælibet rei præsumatur libera. Ita scripsi in d. casu 472. num. 16. & m. c. antecessoribus, de reuocanda poss. 2. m. d. 1. num. 1. 1. 2.

Vndecimo illa præsumptio & coniectura est potentior & firmior i quæ est negativa, illa quæ est affirmatiua. It. post antecessoribus scripsi in d. casu 472. §. vbi comprobantur in fin. de iura testat. c. 1. & l. 1. quæ iura in c. 1. m. c. non esse affirmatiua potentiorum.

Decimoduo illa præsumptio & coniectura iudicatur potentior & firmior, quæ est fundata in ratione naturali, i. q. uod fundata in ratione civilis. Ita docuit Soc. in l. similes in 3. m. d. ff. de reb. dubijs.

Decimotercio illa præsumptio & coniectura existimatur firmior & validior i quæ absurda & in æqualitate consistit. Ita docuit l. 1. m. d. in rebus fieri in præsumpt. num. 11.

Decimoquarto illa præsumptio & coniectura, quæ descendit à facto, est firmior & potentior ea i quæ sumitur à non facto. Ita Abb. in c. 1. m. d. m. 7. de fin. precib. & Alciat. in testat. §. 2. m. 11.

19

40

I

2

3

,

7

© 2006 The Authors
Journal compilation © 2006 Blackwell Publishing Ltd

Quocirca intelligimus necessarium minime cautionem iuris, cui alimenta & litis sumptus decernuntur, de eis restituendis. Quod si dubitaretur, fraudem vel calumniam lubelle, cautionem praestari faciet ea sua formula, quae bene eruditus, & in foro optime versatus Ludou. Molin. *md. de m. am. 43.* concepit his verbis: Quod si in causa illi succubuerit, quae restituatur quatenus de iure ad id ipsum adstrictum esse compertum fuerit. Et ibi in loco *md. 44.* scribit idem Molin. iudicis arbitrio relinqui, an loco illius cautionis, sufficiat iuratoria.

Illud etiam est annotandum, quod haec assignatio alimentorum & impensarum, nullum penitus praedictum facit causae, & iudicio principalis, *lpen. de hys, qui sunt sui vel alieni iuroris.* Quo adductum sit in specie respondit Decian. in *conf. 66. colom. 3. vers. quae assignatio, lib. 2.*

QV AESTIO XXXVI.

Præsumptio, quando & quomodo dici possit proprie probatio diligenter explanatum.

S Y M M A R I A.

1. Præsumptio iuris & de iure, vera dicitur esse, & proprie probatio.
2. Præsumptio iuris & de iure, est probatio necessaria, cum ipsa natura consentiens, & lege sit absoluta, ut pro veritate habeatur.
3. Præsumptio iuris dicitur vera & propria probatio.
4. Verba in statuto proprie intelligi debent.
5. Valens testamentum manifestum dicitur illa, quae coniuncturis probatur.
6. Frigiditas coniugum & irremedia cohabitatione praesumitur.
7. Donatorum voluntas apparetur dicitur, cum ex coniuncturis apparet.
8. Præsumptio iuris facit probationem evidentem, & claram & manifestam.
9. Statutus requirunt probationes, satisfactum censetur, cum praesumptionibus & coniecturis est probatum.
10. Præsumptio non est factio hominis de tempore, non reperitur in lege recepta vel approbata, sed in iudicantibus arbitrio colligitur. Declaratur, id *in l. 3.*
11. Probatum siud esse dicitur, quod constat legi ita esse.
12. Probatio vera & propria illa est, quae alterum patrocino non indiget.
13. Præsumptio hominis alio adiuta adminiculo, semper eam facit probationem.

QVAERO trigesimo sexto. an praesumptio dici possit proprie probatio? Est haec satis conuenerat apud nostros discutitur, quem admodum scribit Dec. & ceteri in rubric. extr. de probat. Quo autem omnis quiescat disputatio, aliquot casus ego ita distinguo, atque constituo.

Primus est casus, cum loquimur de praesumptione iuris & de iure. Haec dicitur esse vera & proprie probatio. sentit Bald. in *clena. num. 2. de elect. cum alia praesumptionem habet iuris & de iure, esse probationem, & relictum ab onere probandi. Idem paulo apertius docuit Bero. in rubric. extr. de probat. num. 52. & monito 55. vers. quidem verum est iuris, & idem sententia fortiori illi qui dixerunt praesumptionem simplicem, quam iuris solum appellamus esse veram & proprie probationem, ut *in l. dicitur. de iuris. de hys, qui sunt sui vel alieni iuroris. lib. 2.* Ex huius causae ratio est manifestissima, quod haec praesumptio iuris & de iure, est probatio necessaria, quae vel cum ipsa natura consentit, vel ita lege est constituta, ut pro ipsa veritate habeatur, sicut dicitur *in l. 3. de 2. g.**

Secundus est casus, cum loquimur de praesumptione iuris. Haec pariter dicitur esse vera & propria probatio. Ita scriptum reliquit Aret. in rubric. extr. de probat. *num. 7. vers. de secunda specie;* dum in hanc sententiam pendit cl. laudabilem, de frigid. & malefic. n. 8. cum declarando ea, quae paulo supra dixerat, *num. 6.* scribit praesumptionem illam, quam lex ex aliquo hominis facto inducit, esse proprie probationem, idem sentit Alb. *in recuris. d. 2. num. 6. de hys, qui sunt sui vel alieni iuroris. lib. 2.* *in l. dicitur. extr. de probat. num. 13. vers. haec vera sunt, & Bero. numer. 55. vers. quidem verum est iuris. Quibus accedunt Bald. in l. 1. num. 18. C. de fideicom. idem in l. 1. num. 1. C. de appell. cum sit, praesumptionem, non effectum, tam veritatem, nisi lex ita statuat, loquitur Bal. de iuris praesumptionibus, & citando l. licet imperat. de lega. 1. & il-*

li similia, sicut praesumptionem iuris esse manifestam veritatem. Idem aliteratur in *l. licet imperat. de lega. 1. in l. conf. 55. m. 2. conf. 1. de iuris. in rubric. de consil. part. 2. in verbis, probat. 4. 21. & 91. Cirac. conf. 54. n. 12. lib. 1. Parill. conf. 10. num. 17. & conf. 97. num. 6. lib. 2. Cirac. conf. 5. n. 42. & 1. yrac. li. 1. in primis in verbis, donatorum. n. 113. C. de reus. donat. Ferrac. caus. 1. num. 9. & caus. 16. num. 6. & copiose Rol. à Valle in rubric. de luctu datu. q. 75. num. 22. 23. 24. & Alimius in commentariis ad statuta Florentiae, §. 19. 2. a. qui ob id scribunt locum habere in statutis, in quibus verba proprie intelligi debent, ut *in l. attingimus. & verum haec sententia iure optimo probatur. nam lex vera & proprie probaturum esse exillimam. Caium esse Sempronij filium, cum probatum exitit, Caium illum natum esse in domo Sempronij scimus vicinis, & melius securo tractata. Sicubi egregie ait Turic. in l. 1. filium, ff. de hys qui sunt sui, vel alieni. iuris. Quae de re scripti lib. 2. de arbitris iudicant, & causa 9. Non diffimili ratione creditur Iulianus in l. quidem in testamento, ff. de vulga. & pup. substit. evidentem voluntatem testatoris, praepontis coniunctionem substituto, cum constat praesumptione illa & coniectura. De qua quidem specie dicitur *in l. 1. de iuris. in l. 1. Et etiam Vlpianus in l. licet imperat. de lega. 1. censuit, evidentem esse probationem, quod legata recepta censentur a substituto, quando id coniecturis constat, quemadmodum videri differemus infra *l. 1. ca. 1.* Et papianus in l. 1. in propat. de lega. 2. scripti, manifestam esse illam testatoris voluntatem, quae coniecturis probatur. Hinc etiam Caius in l. si quis locuplet, *in fin. ff. de manumiss. testam.* exillimam: apertissime consistere de manumittentis voluntate, quod in fraudem creditorum non manumittat, cum coniecturis praesumptionibus id probatur, sicut dicitur de illi loci interpretatio *in l. 1. ca. 1. praesumpt.* Ita etiam egregie, & apertius probat leg. C. de apoch. public. lib. 10. quod loci probatio requiritur, illi iuris praesumptio pro praesumptione solutionis trium praetoriorum annorum. Quae de re dicitur *in l. 1. ca. 1. praesumpt.* Haec sententia iure pontificio etiam probatur ex ca. laudabilem, iuncto ca. 1. de frigidis & maleficis. Requirit hoc cap. 1. verum indicium, hoc est, veram probationem ad probandum frigiditatem i coniugum, ut matrimonium separaretur: tamen huic vero indicio est satisfactum per praesumptionem, ex triennali cohabitatione, d. cap. laudabilem. Ita etiam hanc sententiam probat cap. ad nostram, de empt. & vendit. quod loci ait Innocentius 1. 1. illud patere, quod praesumptionibus demonstretur, *in gloss. ibi in verbis, patet, exponit ita pariter in c. 1. §. 1. de cognat. spiritali. lib. 6. dicitur, eundem aliquid ex lege, & dispositione colligi, quod coniecturis colligitur. Ita vehementer de donatoris i voluntate apparet creditur, cum ex coniecturis apparet, cum dicitur, de donat. de qua dicitur *in l. 1. ca. 1. praesumpt. 45.* Accedit quod cum haec iuris praesumptio sit a lege approbata, ac recepta, est lex ipsa, quae probare dicitur. Et ideo non amplius potest, aut debet connumerari inter probationes artificiales, inter quae aliae coiecturae, & praesumptiones non solum recentiores, sed inter probationes infirmitates: sicut leges connumerantur ab Aristotele, & alijs pluribus quorum memini supra quae hio. 1. Et propterea recte interpretes nostri vno ore ferunt, praesumptionem iuris i facere probationem evidentem claram & manifestam. Ita multo recentiores Iason. l. licet imperat. num. 13. de leg. 1. dicitur lib. 2. variat. respol. cap. 6. num. 1. & Alimius in praenotat. c. 2. m. 5. huc. His constet, ut etiam vno verbo supra admonui i recte sensisse relationes interpretes, censeri satisfactum statuto i requirunt probatos, cum praesumptionibus & coniecturis est probatum, ex quo sunt haec verum & proprie probationes. Et idem in specie sentit Ram. in l. 1. ca. 1. de testam. *in l. 1. ca. 1. num. 1.* Quamobrem errarunt ab hac sententia dissentientes, sicuti Iason in *l. 1. de iuris. dicitur, num. 71. in l. de alio. Curt. Sen. conf. 79. Denuna Franciscus in l. 1. ca. 1. de testam. Co-firmatur praecedent, Alexand. in l. licet imperat. num. 9. de leg. 1. & Ruin. conf. 15. num. 3. lib. 5. Hi male scripturam, statum requirunt probationes, non habere locum in praesumptionibus iuris. Non enim horum interperet opinatio, vel iure, vel ratione probatur. Ita quod male sentit Ruin. in *conf. 13. n. 12. lib. 2. formam datam à statuto, non possit haec praesumptione impleri.******

Tertius est casus, cum loquimur de praesumptionibus, quae ex facto hominis sumuntur, i quae quidem non reperitur in lege receptae & approbatae. Et quae coniecturae & praesumptiones in iudicis arbitrio positae sunt, sicut docuit Peronius in rubric. extr. de probat. *num. 42. vers. terro uento, & numer. 55. vers. vitium quidem.* Praeterea cum idem docuit Bald. in rubric. de probat. ad finem, & Rol. à Valle in rubric. de luctu datu. q. 75. num. 21. ac Alimius in commentariis ad §. 1.

ad statuta Florentie, §. 19. c. 2. num. 3. & scripsi supra quæst. 4. & li. 2. de arbitrio iudicum, & c. c. 12. Hæc itaque præsumptio non est vera & propria probatio, ita aperte scribitur Rom. m. l. num. 7. C. de testam. mul. Berolius, Roland. & Añinus; & verè idem scripsit Bald. m. c. bona. num. 2. c. de elect. cum dixit præsumptionem hanc non esse probationem, nec ab onere probandi releuare, idem Bald. in ciues, in princ. C. de appl. dum loquitur de coniectura. Curt. Sen. c. 79. col. 2. infim. Lt idem senserunt Artet. in trar. extr. de probat. num. 9. vers. de testis specie. & ibi Dec. numero 13. Idem scripsit Añinus Florentinus in commentum ad statuta Florent. §. 19. cap. 2. Atque ita interpretor Barbat. m. cons. 2. col. 3. lib. 2. c. respondit, probationem, quæ præsumptionibus sit, non esse propriè probationem. Ità huius sententiarum existimio, quod 71 probatum illud esse dicitur, quod constat legi ita esse, id quod non contingit in hæc præsumptione, cui lex non acquiescit. Quocirca rectè Bald. in c. 1. §. facti amentum, num. 8. de consuetu. relictis fudi docuit probationem illam dici veram & propriam, quæ alterius patrocinio non indiget. Cum itaq; hæc præsumptio hominis, regat alterius patrocinio, nempe legi, dicendum est non esse propriè probationem. Cuius contrarium est in iuris præsumptione, quæ, vt diximus, cum sit à lege recepta, proprium probationis nomen meretur.

Hunc casum tamen declarat Berolius in d. rubr. extr. de probat. num. 42. vers. hinc tamen, procedere solum in præsumptione hominis tenuit atq; minor. Quæ quidem minor præsumptio à Bald. in rubr. C. de probat. num. 4. appellatur inclinatio animi viri boni, ad eligendum alterum extremorum, ex intellectu proueniens, coniectura nobilis. Et de qua diximus supra q. 4. Socius est (inquit Berolius) in præsumptione hominis vehemens & maiori. Quæ quidem ab eodem Baldo præcizata in loco appellatur, applicatio animi boni viri ad valde verisimile. Nam & hæc secundum Berolium est propriè probatio: quam & in causis capitalibus exillatam fuisse, ex l. vlt. C. de proba. Et in hoc sensum intelligit Berolius I. licet Imperator, de l. 1. Et ante Berolium ita etiam intellexit idè Bald. in additibus ad Spec. in tit. de præsumpt. §. speciet, in verbo. an præsumptio, vers. præsumptio est talis. Ego dubium esse opinor hæc Baldi & Berolii traditionem. Quandoquidem probatio verè dici non potest, cum lex eam non approbaret: Et si est in iudicis arbitrio posita, dici non potest vere probatio: cum eam iudex possit rejicere, vt dicitur inq. quod alius facere non possit. Nec Baldi & Berolii assertioem probat. I. licet Imperator, de legat. 1. cum de iuris præsumptione loquitur. Nec etiam l. vlt. C. de probat. que non exprimit quæ coniectura illæ sint, quibus de crimine conuincit aliquis potest. Credo tamen hanc ipsam hominis præsumptionem, si alio adiunctur adminiculo simplicem probationem facere. Ita Specul. in tit. de præsumptio. §. speciet, num. 2. quem ita in specie secutus est Ioan. de Grassis in et al. de iurisdictione, in verbo. Tertiusdecima simpliciter. Et apertius hoc idem docuit Baldus in annotat. ad Speculat. in dicto tit. de præsumptio. infim. in verbo, præsumptio est. Quæ ex doctrina confirmatur id quod dixi q. 30. in fi. nempe præsumptionem hominis efficaciam ita rejicere onus probandi in aduersarium, vt rejicere præsumptio iuris.

Illud etis est adnotandum, quod quando agitur de præiudicio tertii, sola præsumptio non sufficit, vt si sit de sent. extor. Barb. in c. cum in iure periculi, de offi. deleg. & affit. in desig. c. 3. §. 1. n. 6.

QVÆSTIO XXXVII.

Præsumptio an dicatur vera & propria probatio, quæ probatio requiritur in vim conditionis, diligens admodum, & accurata explanationo.

SVMARIA.

- 1 Probatio in vim conditionis requisita, præsumptio secundum sententiam communem non sufficit.
- 2 Præsumptio iuris & de iure dicitur vera, & eo casu sufficit.
- 3 Præsumptio hominis propriè non dicitur probatio, cum probat in contrarium, ut requiritur.
- 4 Dilectum Doctorem intelligit secundum iura ab eo allegata.
- 5 Præsumptio iuris tantum an dicatur probatio, cum in vim conditionis probatio requiritur, ubi aliquæ casus distinguuntur, numer. 6. §. 1. n. 16. & 20.

- 7 Probatio præsumptio solum conditionis admittere non potest.
- 8 Testator diffidens, & conditionem adquirens, præsumitur volentem suam iuri committi consensum esse voluisse.
- 9 Præsumptionem iuris pro vera & probatione non communem habet, etiam in dispositione & conditionali.
- 10 Dispositio non præsumitur diffidere & de impossibili.
- 11 Testis & fin. sicut probationibus multa sunt quæ nequeunt probari.
- 12 Dispositio non præsumitur restringere dispositionem suam, ad eam casum quæ redderetur inutilis.
- 13 Verba testatoris si sunt, & alterius dispositionis recipiunt interpretationem à subiecta materia, prius tunc proprium significatum.
- 14 Probationes non extant de falsis, vel non extant ex rei natura, quæ ad effectum impediuntur.
- 15 Verba impotentioris significantur accipi debent.
- 16 Probationis appellatio in dubio de plena intelligitur.
- 17 Testator legens vt delegatur homicida, indicat animum vendicte cupidum.
- 18 Tractatus facilius est in habentibus symbolum.
- 19 Statutum interpretationem ab alio statuto recipit facilius, quàm à iure commune.
- 20 Princeps est ipse rex vna.
- 21 Verba obiecta interpretationem recipiunt à conditione persona loquentis.
- 22 Rex faciens nuntium in iura de iure Regio, non alio intelligitur.

QVÆRO trigesimo septimo, an præsumptio dicatur vera probatio cum probatio in vim conditionis requiritur? Hæc disputatio est egregia, sed non parùm difficilis & perplexa. Et quo reddatur clarior, aliquot huius rei exempla recensito tam in dispositione testatoris, quàm statuti, & rescispi. Exemplum primum in dispositione testatoris est ex Baldo in leg. id quod pauperis. n. 2. a. C. de Episc. & cler. si testator ita disponit, mando solui omnibus meis creditoribus, si probabunt debere recipere. Ecce, quod hic probatio in vim conditionis ob illa dictionem, si, requiritur. Exemplum secundum in dispositione statuti est, si illa tuto sit cauit, quod incolæ loci, in quo mercatoribus à latronibus merces sunt surreptæ, satisfactoribus mercatoribus, si probati ab eis fuerit persolui sumum. Quod fæsimili exemplo vñs est Bald. m. c. §. conuenienter, num. 8. de pace iuram. firmam in vñbus feudum. Exemplum tertium in rescispi est, si Principes ita rescribit. si conlitterit, fidei probatum fuerit, Caium esse natum de legitimo matrimonio, in eadem præbenda prouideat. Quod fæsimili exemplum de sumptibus ex. Mirabilis, de sigis pñstet. & ex Baldo in l. in bona fidei, m. c. de reb. cred. & in iurando. Quartum adferri potest exemplum in probatione minoris ætatis, si conditionaliter ex probari requiritur, vt tradit in specie supra in l. de ætat. num. 25. ff. de minoribus 25. annos. Hactenus in re ceptæ magis est sententia præsumptionem non sufficere: cum hoc in casu præsumptio non habeatur pro vera & propria probatione. Ita commentum sententiam esse afferunt Felu. in rubr. extr. de probat. num. 6. & ibidem Deci. colom. 17. n. 23. vers. veniat prædicta consuetudo, & numer. 14. qui huius opinionis testes citat Bartol. Baldum & alios nonnullos, quibus addam Rom. in rubr. ff. de recept. arbit. col. 7. Alex. in l. licet Imperator, num. 7. de lega. 1. & in l. 1. num. 6. C. de testamen. testat. Raimon. c. 6. §. 1. n. 18. lib. 2.

Cætèrùm ab hac opinione dissentient Feli. Decius & Berolius in d. rubr. extr. de proba. qui quibusdam rationibus, & argumentis vñrunt. Ego verò in aliquibus eorum traditiones secutus, ita tres casus constituo atq; declaro.

Primus est casus, cum præsumptio est iuris, & de iure. Hoc casu dubium non est. Iquin hæc præsumptio sit vera propriè probatio, id quod ex dictis superiore questione planè sit. Et hoc probatur à fortiori ex his, quæ dicemus infra de sola iuris præsumptione, quæ in specie hæc demonstrabimus esse verè & propriè probationem. Hoc itaq; in casu procedere potest sine controuersia opinio Derij. & aliorum, qui aduersus cæteros existimant, præsumptionem, etiam quando conditionaliter probatio requiritur, esse propriè probationem. Et hoc admittit in specie Berolius in d. rubr. extr. de probat. n. 46. & apertum n. 22.

Secundus est casus, quando præsumptio est hominis tantummodò. Hic casus habet quodam præiudicationem. Nā sine dubio hæc non dicitur propriè probatio, cum probatio conditionaliter requiritur. si enim hæc præsumptio non est propriè probatio quando simpliciter probatio sit metio, vt in superiore questione,

stione, multo minus dicendum est, hoc in casu esse propriè probationem. Ex his speciebus hanc sententiam probauit Baldus in l. si quis, in 2. lectura. inf. ff. de iur. quæst. vel alieni. Nec repugnat quod scribit Arcimius in rubrica extr. de probationibus, num. 9. vbi ait de iure fuisse, cum sit contrarium, & melius scripsisse eundem Baldum in l. id quod pæpetitur, q. n. m. m. 24. C. de l. p. & clerici. Non inquam hoc repugnat, cum Baldus eo loco de presumptione iuris, non autem hominis loquatur. Est enim vulgare illud, quod dictum Doctoris t intelligitur secundum iura ab eo allegata, vt ait Bartolus in sen. filium, ff. de iur. iur. num. 10. ff. de libera leg. & alij alij fopi.

Tertius est casus, quando præsumptio est iuristatantum. Hic casus in est, qui dubitationem habet. Et verè magis recepta Doctorum sententia est, quod hæc præsumptio non sit in specie hac, verè & propria probatio. Ceterum à recepta opinione in specie differt Baldus in l. id quod pæpetitur, numer. 24. C. de episcop. & clericis, vt fopit eum declarat. & clarius Decius in rubrica extr. de probatio. volum. 17. numero 13. vbi refert a tam. Et idem in l. qui accusat, in fine, C. de eadem. istamen duos casus vñus est subdistingueret. Ego aliosita consilio atque declaro. Primus est casus, quando loquimur in dispositione hominis t nempt testatoris, vel similis, & actus probandus probari non potest sui natura, nisi coniecturis, vt est in eo exemplo. Si testator legat Caio, si probauerit se filium Sempronij. Hæc filiationis probatio t solum coniecturis fieri potest, l. si filium, ff. de his qui sunt vel alieni. Hoc itaq; casus ait Decius, & ante eum Baldus præsumptio iuris, est vera & propria probatio. Ex ratione prima vñus est Decius, t quod testator disponens & conditionem adiciens præsumitur, voluisse suam voluntatem esse debere iuri communi conformem, l. hæc est mei, ff. cum n. a. vbi copiat Ripa numer. 77. ff. ad S. C. Trebel. Atqui ius commune, habet præsumptionem iuris pro vera probatio, etiam in dispositione conditionali. Ergo in hac etiam conditionali dispositione testatoris, vel statuti, vel principis, hæc præsumptio continetur sub nomine verè & propriæ probationis. Illa minor propositio multiplici iure fulcitur, nem p. ex. l. 1. C. quorum bonorum iuxta commune sensum apertus text. c. Michael, de filiis p. res vt. ibi ff. tibi conlitterit, Martinum esse filium Antonij. Requiritur ibi probatio conditionaliter: & tamen sufficit probare præsumptum. Nam si præsumptus probatio non sufficeret, inutilis esset illa concessio, ob probationis impossibilitatem, vel futuram summam difficultatem, iuxta l. Lucius, ff. de condit. & demonst. iuxta commune sensum, quia tamen de re dicimus pro loco. Ita pariter declarat text. in cap. ex nua, eodem tit. de filiis p. res vt. Ita ad probat. c. cum in dicentibus, de viis, in illis verbis, si tibi conlitterit. Requirit ille casus probationem conditionalem: cui quidem (vt ipsemet Pontifex ait) satis in argumens.

Secundò ad ratione & argumento probatur assertio hæc, quod t disponens non præsumitur disponere de impossibili, c. a nobis, vbi Abbas de sentent. exco. & Bald. in l. vltim. ff. in computatione, in fine, C. de iure delicti. Atqui, si dispositio conditionalis rejiceret iuris præsumptionem, & aliam magis concludentem probationem, vt per testes, & similes requireret, impossibilis redderetur, cum multa sint quæ testibus t iugibus probationibus probari non possunt, sicut filio adulterum, & plura alia, de quibus suo loco, ergo satis est, quod ad iuris præsumptionem.

Tertiò accedit secundum Decium ratio illa, quod disponens t non præsumitur restringere suam dispositionem ad eum casum, quod dispositio reddi potest inutilis. l. 3. ff. de test. am. milia cum illi similib. Atqui, si de hac probatione ex legis præsumptione non intelligeretur dispositio hæc, inutilis redderetur ob summam difficultatem probandi, alia magis concludentem probationem. Ergo de hac satis intelligi potest.

Quartò in hanc sententiam confirmo.

Verba testatoris, t statuti, & alterius disponens recipiunt interpretationem à subiecta materia, et iam circa proprium significatum, l. heredi b. ff. vbi ff. ad S. C. Trebel. & l. quibus dicitur, ff. de domini, ff. de condit. & demonst. & ibi Socinus num. 4. Atqui subiecta materia hic significat præsumptionem iuris esse veram & propriam probationem, cum aliter probari non possit, vt iam diximus. Ergo de ea hæc dispositio intelligi debet. Nec huic sententia obstat l. Lucius, ff. de condit. & demonst. quia respondetur, vt eam declaratui l. 2. de arbit. ar. indu. am. & c. de iur. p. n. 10.

Secundus est casus huius tertij casus, quando in dispositione hominis alia probatio haberi possunt, quàm præsumptus, ex

Alond. Præsumpt.

ipsum rei naturam, sed ex facto impediuntur, & testator, qui scituit non posse probari concludentem probationibus ita caute: lego centum Caio, si ab eo probabitur, sempronium occidisse patrem meum. Euenit modo, quod directo testibus probari hoc non potest & id kiuit testator, sed hoc demonstrari potest validis coniecturis à lege receptis. Ergo credere hoc in casu factu esse loci conditioni. Nam ex quo kiuit non extare probationes sed coniecturas & præsumptiones tantum, de eis intellexit. Fa adducitur ratio, quoniam & superiorem casu commemoramus, quod alius inutiliter disposuisset, quod dicendum non est. Præterea cū lex illum habeat pro homicida, credendū est etiam testatorem habere voluisse, ex quo saluatorum legi conformē esse voluit: ita si supra diximus. Accedit quod paria sunt, l. quo ad effectū, probationes non extare de facto, vt quando testes non adfuerunt, & non extare ex natura rei. At cū non extant ex natura rei, sufficit probatio ex præsumptionibus, vt iam diximus, ergo idem est dicendum in casu nostro.

Tertius est casus huius tertij principalis casus, quando versumur in dispositione hominis, t & in dispositionibus kiuit vtroque modo posse probari. Hoc casu credendum, testatorem intellexisse de alijs probationibus, quàm ex præsumptionibus. Ea est prima ratio, quod t verba in potentiori significari debent intelligi, leg. 1. ff. qui in perpetuum, ff. si ager vel alij, vel empti, p. et. Et propter hæc, in l. peremptoria, col. vlt. C. test. rescripti non possit, & cum eo l. ason in reple. ad m. m. m. 232. vbi scribitur, ff. de iur. iur. scripturam, in dubio appellatione t probationis, intelligi de plena. Accedit & altera ratio, quæ ad hunc casum singulari est, t quod testator dum legat t vt detegatur homicida, significat animum vindictæ cōtra ipsum homicidam, quem vt talem grauiter puniri exoptat: & ideo sensit de probationibus non præsumptis. Nam ob præsumptus probationes, is homicida grauius puniri non posset, vt scribitur omnes me. asserte, de p. sumpt. & vbi dicitur in p. 2. Et hoc in casu rectè procedit opinio Decij, lo lo iam citat, afferentis, dispositionem hominis intelligi debere de probationibus his, quæ extant ex natura rei. Ceteris verò in casibus iam tatis malè ille docuit.

Quartus est casus huius tertij casus principalis, quando t in dispositione legis municipalis, vel principis rescripo, & illis similibus probatio conditionaliter requiritur. Hoc in casu, satis intelligitur de probatione ex hac iuris præsumptione. Ita sensit in specie rectè Beronius in l. rubric. extra de probatio. num. 46. vbi quid, & c. dum ita interpretatur c. in p. sumpt. de rep. iur. m. & deinde numero 47. subiungit rationem: Quod scilicet in habentibus t Symbolum facilius fit transitus, in rem, ff. item quæquid, ff. de re vendit. c. quod in d. iugis, vbi glossa, de consuet. eccles. vel alia. Huc spectat quod respondit Ancharan. in consil. 422. ad finem, quod statutum t facilius interpretationem recipit ab alio iuratum quàm à iure communi, cum in habentibus Symbolum facilius fit transitus. Et Ancharanum locuti sunt Decius in l. 1. numer. 20. C. de secund. nupt. Gozad. consil. 61. num. 20. & Ripa in l. centurio, num. 31. ff. de viis, & pupill. ff. ceteros sciens prætereo. Ita ergo in casu nostro dicendum est, legem ipsam municipalem, vel principem t qui est ipsa lex vna voluisse intelligere de iuris præsumptione quæ ipsi legi, probatio est. Adierit melior ratio potest, quod scilicet verba obicura t interpretationem recipientia conditione personæ loquentes, l. miles ff. de test. m. m. & ob id scribit Bald. in l. si uenisset de eo qui mitt. in p. sumpt. quod si Rex mentionem t faciat iuris, intelligitur de iure regio, non autem de alio. Et Baldum est secutus Decius in l. C. m. l. rubric. numero 4. & c. de iur. iur. statum. Cum ergo statutum vel principem mentionem probationis facit, intelligi debet probatio iuxta l. dispositionem, quæ in præsumptione ab ea approbata verificatur: quæ quidem sententiam verè esse intelligi, citi lex illa municipalis alios recipiat probator nes præsumptas. Exemplum sit, statutum approbat dote confirmatam constamte matrimonio, atque ita rescire dicitur cum præsumptionibus fraudis, quæ solet considerari à Doctoribus l. 1. ff. l. p. l. martino. deinde subiungit statutum, nisi probatum sit cum confessionem esse dictam & simulatum. Hoc casu, d. statutu requirit hanc probationem, de verè & concludenti intelligitur. Est: p. etia ratio, quia alios contineret pugnantia, quod dicendum non est. Ita aliquando interpretatur scriptura, & declarat statutu Martine, de dote testifata, rubric. 136. Ex prædictis declaratur traditio illorum, qui scripserunt, per assumptionem ceteri verè probationem, quando probatio requiritur pro forma, vt tradit de c. n. in voss. 31. volum. 4. Alex. in consil. 30. num. 12. lib. 2. l. 1. in l. iun